

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30776983>

Q. B. V!

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

APOPLEXIA

QVAM

DIVINIS AVSPICIIS

PRAESIDE

N. FRIDERICO HOFFMANNO

ORDINIS MEDIC. SENIORE ET h. t.

DECANO

PRO DOCTORIS GRADV

Ad d. Junii Anni M DCC XXVIII.

PVBlice AD DISCEPTANDVM

PROPONET

AVCTOR RESPONSVRVS

JACOBVS HENRICVS CHRISTIANVS
ADAMI,

LVCCAVIA LVSATVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

opinionor, dubitabit. Venit mihi hoc loco in mentem recordari Medici cuiusdam Londinensis, eiusque præstantissimi, qui a Coll ga suo GVALTERO HARRIS interrogatus, quare, cum alios morbos tam feliciter, tantaque nominis gloria pertractauerit, solos capitis affectus prætermittat, nec de iis quicquam in publicam lucem edat, nihil aliud cautatus esse dicitur, quam quod eorum persanandorum rationem nondum penitus perspectam exploratamque haberet. Quæ vox, uti summam ingenui animi laudem meretur, ita omnes Medicos officii monet, ut eorum morborum indolem, origines, atque causas, variosque euentus, & efficacem medendi rationem eo diligentius perquirere, omnibus ingenii neruis committantur. Principem fere locum ex his tenet Apoplexia, velox & truculentum malum, quod ilico nonnunquam, & præter omnem spem expectationemque homines iugulauit. Videas enim nonnullos, qui, antequam de vlllo morbo cogitauerunt, ex hoc attonitos concidere, atque oculi ictu omnem mentis vitæque vsum perdere, alios, qui læti beneque valentes lectum ingressi erant, mane in eodem, sed exanimis & interemptos reperiri, alios, quibus cum mitius agit, adeo tamen dissolui, ut, si a cordis & pulmonum qualicumque motu discesseris, mortis imaginem repræsentare videantur. Quapropter dignum ego hoc argumentum existimaui, quod data differendi copia pluribus in præsentī persequerer, & quantum per ingenii vires licuit, accuratius enuclearem. Quanquam enim iam alios in eodem explanando versatos esse non ignoro, non tamen satis causæ fuit, quare consilium mutarem. Nec forsitan aliis præpostere, & actum velut agere videbor, cum, si qua alia in doctrina, in hac profecto multa supersint, quæ illustrari, augerique & nouis subinde locupletari accessionibus queant. Operæ autem me facturum esse pretium putavi, si ea, quæ historia morbi complectitur, ex celebrium medicorum fide percenserem, & deinceps ad suas quod-

quodque causas revocarem, nexumq; omnium eruerem, tandem vero idoneam morbi, quoad licet, propellendi rationem, atque remedia etiam nonnulla, nostris in terris non adeo cognita, explicarem. Multa esse, quæ copiosius edifferere, multa, quæ addere potuissem, ingenue fateor. At vero veniam mihi daturum esse Lectorem Benevolum plane confido, si meminerit, arctos admodum, & angustos esse limites, quibus eiusmodi, qualem iam molior, libellus, circumscribi solet. Quod reliquum est, DEVM precor immortalē, ut hanc quoque operam meam quantulamcunque faustam felicemque, & auspiciatam esse iubeat.

I.

ATque ut nunc ad ipsum, quem exponendum suscepi, morbum progrediar, ordineque agam, primo quidem loco, ut accuratam apoplexiæ rationem, veramque ideam evolvam, distinctiusque proponam, necesse erit. Enimvero, re diligentius expensa, per apoplexiam ^{a)} quam latini etiam sideratio-

Defin

A 3

tio-

---

a) Vocis huius origo ἀπο τῆ ἀποπλήττειν repetitur, quod percute-
re Græcis denotat, quoniam apoplexia tacti ilico instar victimæ ad aram,
vnico ictu, clava, vel securi percussæ, prosteruntur. Mos enim antiquis
fuit, ad aras Deorum, quos victimis placaturi erant, animalia vnico ictu
ita percutiendi, ut in terram confestim prociderent, & quæ a victima-
rio ita cæsa extemplo prosternebantur, proprie percussa dici consue-
nerunt. A quo ritu nomen Apoplexiæ, quod eadem velocitate hominem
aggreditur, ortum esse doctè notavit NYMANNVS de Apol. pag. 2.
HIPPOCRATES quidem apoplexiæ nomine, nonnunquam solam paralytin
complectitur, e. g. Aph. VI. 56. VII 40, ut præter alios inprimis FOESI-
VS in Oeconom. Hippocr. p. 79. notavit, & nonnulli apoplexiam paralytin
vniuersalem, paralytin autem apoplexiam particularem non immerito
dici posse existimant, cum CAMERAR. in Systemate Cautel. Med. c. VIII.
Patbol.

tionem b) neruorum resolutionem c) morbum attoni-
tum

Pathol. pag. 272. At vero, quamuis propinquam inter se habeant cognationem, ita, vt iam olim ARETÆVS, ἀποπληξίην, παραπληγίην, πάρεσιν, παράλυσιν, ἅπαντα τῶ γένει ταυτά dixerit *Diuturn. Lib. I. c. 7.* in permultis tamen a se discrepant, atque interest omnino, vt accuratius distinguantur.

b) Græci etiam ἀστροβολισμόν inde vocant, ac si infausti, & pestilentis cuiusdam sideris afflatu oriretur. Atque hoc malo affectos ἀστροβλήτης, latini sideratos, dicant. Quamuis his vocibus alius interdum significatus tribuatur. Hinc illustrantur duo MARTIALIS versus, alter *Lib. II. Epigr. 86.*

Sidere percussa est subito tibi Zoile lingua,
quem etsi JO. RHODIVS in *Ind. ad Scribonii Largi Compos. Med.* de linguæ paralyti, & BECMANNVS de *origin. lat. lingu. voce sidus*, de eisdem Sphacelo, rectius tamen LOTICHIVS in *not. ad Petron.* de Apoplexia explicat.

alter *Lib. VI. Epigr. 91.*

Hoc opus est, subito fias vt sidere mutus.

Ipsam vero nominis originem altius repetere iuuat. Antiquissimis enim temporibus, cum sacerdotes sibi solis sapientiam omniumque rerum cognitionem vindicarent, atque ægrotantium quoq; curam susciperent, si quem morbum esse videbant, absconditum satis abstrusumque, qui tamen admirationem plebis & velut stuporem quendam excitabat, eidem Θεόν τι inesse, vel ex ignorantia, vel lucri causa vulgo persuadebant. Atque idem etiam de Apoplexia prædicarunt. Quippe veterum fuit opinio, sidera ipsa esse Deos, aut saltim Deos iisdem tanquam sedibus suis, & domiciliis vti, quam in rem NATHAL. COM. *Mythol. Lib I. c. 7.* videatur. Hinc SCIPIO ap. CICER. in *Somn. Scip.* ea diuinis animata mentibus, perinde ac PLATO in *Timæo* ἐμψυχὰ animata, & ζῶα animalia vocat. Vt de Chaldæorum somniis taceam, de quibus THOMAS STANLEIVS in *Hist. Philos. Orientalis* consulatur. Et quemadmodum Philosophorum permulti imprimis Stoici putabant, animum humanum ex stellis veluti esse delapsum,

tum d) ictum sanguinis, & guttam e) nostrates vero den Schlag,
die

lapsum, atque post mortem illas tanquam patriam suam repetere, vid. LIPS. *Physiol. Stoic. Lib. III. c. 8. & 9.* STEPHANI MORINI *Diss. Philol. V.* & GATAKERI *Annot. ad Marc. Ant. libr. πρὸς ἑαυτὸν Lib. II. p. 35*; ita plebi quondam præcipue persuasum fuit, mentes Imperatorum atque Principum, qui post obitum consecrati, relatiq; in Deorum numerum erant, ad sidera contendere, iisdem velut præesse, aut plane in ea mutari, vid. de hoc SVETON. in *Jul. Caf. cap. 88.* DIO CASSIUS in *Adriano*, & SERVIVS ad *Virg. Ecl. IX. v. 47.* Præterea multi ex veteribus arbitrabantur, fulmen ex igne stellarum esse conflatum, quod iu primis ex PLIN. *Hist. Nat. Lib. II. cap. 20.* patet, atque hinc fulmen sidus appellauerunt. Conf. HEVRNIVS *de morb. Cap. c. 23.* & ROLFINCK *de Aff. Cap. Diss. IX.* Imo omnes cœli iniurias, fulmina, pluias, grandines, sideris cuiusdam infausti, & pestilentis nomine esse vocata a LOTICHIO *ad Petronianam locutionem*, velut pestilenti quodam sidere affluit, obseruatum fuit. Conf. & BARTH. ad *Claudii Panegyri. de IV. Cons. Honor. p. 30.* Quare cum inter vtrosque, cum qui apoplexia, tum qui fulmine tacti prosteruntur, non minima intercedat conuenientia, etiam apoplexiam siderationem dixerunt. Quum vero & fulmina ad Jouem fulminatorem, & reliquorum veluti Deorum principem, qui ea suis veluti ipsius manibus in terram iacularetur, referrent, ipsique fulmini aliquam diuinitatem tribuerent, & locos illo percussos sacros existimarent, vt vel pueris constat, ob hanc duplicem, quam commemoravi, causam, apoplexiæ Θεῖόν τι inesse, eademque Deos ultores, ad coercendam hominum impietatem & castiganda scelera, vti, olim creditum fuit, ex persuasione inprimis sacerdotum, quorum fraudes iam pridem notauit HIPPOCRATES *Lib. de morb. sacr.* vid. & LANG. *Lib. I. Ep. 25.*

c) Forsan, quod neruorum vis adeo minuitur, ac si a cerebro spina-
lique medulla auulsi solutiq; essent.

d) Attoniti proprie vocantur, qui fulmine afflati consternatiq; stu-
pent, vel quibus tantum vicini fulminis percussio, aut fragor immanis,
terrorem, stuporemq; incutiunt. Vid. impr. CORN. CELS. *Lib. III. c.*

die Hand Gottes, f) den Tropff appellare consueuerunt, illum intelligi video morbum, quo motus voluntarii, sensusque tum externi, tum interni abolentur, ex intercepto fluidi neruei per cerebrum, & neruos, itu, redituque ortum. g) Quam definitionem ita comparatam esse arbitror, vt ea omnia, quæ ad affectus naturam pertinent, complectatur. Etsi enim alii, & tantum non omnes, repentine, atque subito, & veluti temporis momento, omnem motus, sensusque, & cogitationis vim, velut extingui, simul commemorant: id tamen cum non semper eueniat, rectius hoc loco omittendum existimaui. Videas enim nonnullos, in quibus non ilico, vt dicunt, sed sensim, sensimque & temporis successu, hæc omnia ita contingunt, adeo, vt ante motus vel linguæ vel brachii magis magisque desinat, postmodum autem malo adultiori, post aliquot horas dies, & hebdomades, & reliquæ partes, ipsum-

27. quem nunquam hac voce ita vsum esse, vt apoplexiam morbum attonicum, sed potius ea affectos attonitos appellauerit GVSTAVINVS *loc. Select. 22. p. 152.* contra MERCVRIALEM monet.

e) Quod nomen inepta atque ridicula PARACELSI opinione nititur, quam *Lib. VI Paragraph. c. 1* proposuit, ac si tres in capite sanguinis guttulæ essent, quarum si dextra prolaberetur, paralytin dextri lateris efficeret, sin sinistra procideret, paralytin eiusdem lateris pareret, ex mediæ vero lapsu ipsa apoplexia oriretur.

f) Prior denominatio cum græca voce *ἀποπληξίας* multum conuenit. Vtraque vero eo respicere videtur, vt in declaranda morbi origine Deum velut ex machina aduocet, ad eundemque omne id sine rerum naturalium interuentu referat, quod apoplecticis euenire solet. Forte enim opinio hæc a priscis per manus tradita, ad nostram vsque ætatem propagata fuit.

g) Hoc significatu iam veteres apoplexiæ vocem vsurparunt Ita PAVLVS AEGINETA *Lib. III. c. 28.* Κοινῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων παθῆσης, καὶ δὲ πάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα μερῶν ἀπολεσάντων, τὴν δὲ κίνησιν ἄμα, καὶ τὴν αἰσθησιν, μετὰ τῆς τῶν ἡγεμονικῆς ἐνεργείας βεβλαίφθαι, ἀποπληξία τὸ πάθος καλεῖται.

ipsumque caput infestentur. Ita Theologum quendam Altorfium refert CL. PEYERVS, *b)* initio statim nec manum, nec linguam mouisse, cum tamen motus capitis, auditusque, & visus, per aliquot adhuc horas ipsi fuerint integri, donec & his tandem abolitis ægrotans vitam cum morte commutarit. *i)* Nec vero eorum probo sententiam, qui de morbi natura exposituri, motus cordis pulmonumque, quibus sanguis per corpus circumagitur, atque aër intra pulmones admittitur, saluos aut saltim superstites prædicant. Quod si enim eæ tantum actiones, quæ voce in scholis Medicorum recepta, animales dicuntur, perdi solent, re ipsa patet, reliquas, quas vitales appellamus, superesse adhuc, nec esse opus, vt sigillatim de earum incolumitate exponatur, vbi propria & singularis morbi natura breui concisaque oratione explanatur. Verum si vel de his taceam, ii tamen facile refutantur apoplexia subito funesta, & quæ icu velut oculi non sensus tantum, motusque, sed ipsam quoque vitam extinguit, motumque cordis, & respirationem suspendit, vel potius plane tollit, vt nulla eorum vestigia amplius relinquuntur, quam veram esse apoplexiam, nemo rerum testimoniis conuictus, credo dubitabit,

II.

Antequam v. ipse morbus tam truculentus aggreditur, quibusdam, quæ antecedunt, symptomatibus, pernicipalem suam accessionem prænuntiare, & hominem monere velut periculi, aliquando solet. Sæpius enim totum corpus languidum maxime, torpidum, lassum, & plane stupidum redditur, vt iam olim magnus HIPPOCRATES annotatum reliquit; Artus tument aliquantum, & tremunt, atque singulari quodam formicationis sensu ac si formicæ hinc inde discurrerent, quem veteres forsan voce palpitatio- nis, aut *παλμῆ*, & CÆLIUS AVRELIANVS saltus membrorum declarauerunt, infestantur, ipsisque velut in ossium medullis singulare

*Historia m
Et l. quide
Symptomati
precedentia*

b) In Diss. de Apoplexia, Helmst. habita,

i) Conf. & PELARGI *Obs. Clin.* p. 239. de anno 1721.

):(

lare doloris pungentis, lancinantisque genus perferunt, & ubi non procul abest apoplexia, cum toto corpore refrigerant. Caput vero vertigine tentatur varia, nec antemeridiana tantum, quam & alii frequentius experiuntur, sed pomeridiana etiam, & interdum nocturna. Dolores capitis, præcipue in occipite, oriuntur, iidemque ut plurimum subiti, acuti & profundiores, qui gravitate quadam & compressione agunt, diutiusque perseverant. Sopor ingrauescit & somnolentia, somnus fit admodum profundus, in eodemque interdum stridor dentium, atque incubus etiam frequentior, post eum vero sensuum hebetudo totiusque corporis languor potius, quam reformatio evenit. Venæ tument jugulares, facies evadit coloratior, cum capitis plenitudine, & visus variis modis obscuratur. Namque nunc caligines quædam oboriuntur, nunc vero splendor & coruscationes generantur, & subito evanescent, iterum vero confestim redeunt, atque iterum etiam pereunt. Ipsi autem oculi pallidi turgidique comparent, & lacrimis, ut inuiti, perpetuis madent. In auribus surri atque tinnitus oriuntur repentini, iidemque vel diutius persistunt, vel, si remiserint, frequentius revertuntur. Ipsa etiam mens multum perturbatur, stupidi orque tristis & anxia redditur, memoriæque & ingenii vis sensim sensimque eneruatur. Neque minus lingua resolvi videtur, ut nunc maxima, eaque subita motus impotentia, nunc balbuties, & vox tremula coniungatur, quæ si sæpius redeant, fere non fallax apoplexiæ accessuræ signum expromunt. Labia nonnunquam tremunt, mucusque & salivæ largo in os proventu derivantur & sternutationis quidem conatus excitatur, sed ex impotentia non succedit. Respiratio ad minimos motus evadit anhelosa, cum anxietatibus angustiisque præcordiorum, & pinnis narium compressis. *k)* Urina non longe ante lapsum excernitur, velut æruginosa, atra, modica, in qua velut farina quædam subsidet. Præter quæ omnia CÆLIVS adhuc AVRELIANVS, frequentem indigestionem, difficilem excretionem, & tandem vehementem meningis saltum in pueris annotavit. *l)*

Quæ

k) BOERHAAVE. *Aphor. de cognosc. & curand. morb.* §. 1010. 1020.

l) *Lib. III. de Morb. Acut. c. 5.*

Quæ symptomata, nisi pleraque animaduertas, (omnia enim in vno eodemque homine vix conuenient) apoplexiam certo prædicere non licet. Ex iis enim nonnulla diu multumque, sæpius etiam ad vitæ exitum, sine magno sanitatis detrimento tolerantur, vt vertiginis auriumque tinnitus exemplo patet, neque vllam apoplexiam suo accessu portendunt. Quare non vnum alterumque, sed si plura simul compareant, ad animum reuocentur. Aliquando autem, etsi nihil horum antecesserit, atque homo sanus, beneque valens, de nullo morbo cogitet, ex improviso plane, & præter omnem opinionem attonitus redditur, atque inter epulas sæpe & pocula, choreasque & tripudia ita prostermitur, vt sine omni motu sine sensu & mente iaceat, perinde, ac si fulmine, vel infausto quodam sidere, afflatus percussusque fuisset.

III.

Ita enim agitur cum homine, vbi nunc ipsa apoplexia ad vigorem, vniue agendi maximam perducta ingrauescit. Quippe nisi sensim sensimque animales actiones cessant, (S. I.) quod rarius euenire solet, homo, momento temporis, & antequam ipse animaduertat, miser, sui que impotens, cum clamore, vt plurimum simili eorum, qui strangulantur, in terram prolabitur & trunci stipitisque instar immotus iacet, ac profundissimi somni imaginem refert, difficilemque spiritum ore hiante atque stertente ægre admodum trahit. De iis enim qui extemplo exanimantur, nihil amplius dicam, cum ad Medicorum curam porro non pertineant. Quibus vero vita adhuc ex graui periculo seruata fuit, iis tamen sensus motusque perit omnis, adeo, vt si crus, brachiumque vel confringetur, vel perforeretur nullum tamen ex sententia FORESTI, in affectu præcipue grauiori, sensus indicium prodituri essent. Vniuersi corporis membra languida atque flaccida, & velut relaxata euadunt, vt si spes brachiumque eleuetur, pondere suo, vt in cadaueribus, iterum delabantur. Nec lingua officium præstat, motu sermonisque vsu, qui

*Symptom.
præsentis
plexia cor
nia.*

in primo morbi insulta adhuc integer fuerat, destituta. *m)* Quamquam Celeberrimis MEDICIS VRATISLAVIENSIBVS, loquelam per aliquot adhuc horas nonnullis superfuisse, obseruatum fuit. *n)* Palpebræ retinentur velut suspensæ, & oculi rigidi, quasi vitrei, & nec plane aperti, nec plane clausi conspiciuntur, ex quibus serum & lacrymæ nonnunquam manant. Liquidum, quod ori infunditur, nunc quidem per oesophagum demittitur, nunc vero etiam per os reddi & resilire solet. In nonnullis contorsio quædam spasmodica os adeo constringit, vt magna opera vix ac ne vix quidem aperiri queat. *o)* Sæpius vomitu naturæ ope producto, ingens materiæ etiam ad nigredinem corruptæ colluies eliminatur ex ventriculo, nonnunquam & alui fit deiectio, & urinæ sua sponte excernuntur. Licet vero attonitus homo, si hanc eius faciem rite intuearis, mortuo non adeo dissimilis videatur, superstites tamen semper habet motus, quibus vita proxime sustentatur & conseruatur, systolen & diastolen cordis, atque respirationem, etiamsi vtplurimum & hæ turbentur, simul, & peruertantur. Ac pulsus quidem interdum a naturali suo vigore parum recedit, nonnunquam plenior & satis validus, at inæqualis, interdum paruus, debilis atque crebrior reddi consuevit. Pari etiam ratione respiratione interdum parum mutatur, nisi quod aliquantum fiat difficilis, & cum stertore ac sibilo coniungatur. At vero in aliis magis anhelosa euadit & inæqualis, cum grauiori etiam stertore, ita vt æger propemodum suffocetur, atque pectus non aliter laboreat, quam si vinculo quoddam adstrictum, magnis licet conatibus se agitans, attolli tamen haud queat, spiritusque anxie & ægre multo cum sibilo elidatur. Atque vehementer errat Cl. BARTHOLOMÆVS de MOOR, *p)* quando Apoplexiam comminiscitur, ab omni prorsus stertore liberam, cuius errorem docte, vt

---

m) Ob frequentiam huius symptomatis HIPPOCRATES morbum hunc frequenter *ἀσπυλία* simpliciter dixit.

n) In *Hist. morb. Vratislav. Ann 1702. p. 15.*

o) *Wepfferus in Historia Apoplectic. p. 443. edit. noviss.*

p) *Pathol. cerebr. c. 25.*

vt solet, notauit ILLVSTR. BERGERVS, & hoc ipso a congeneribus morbis apoplexiam distingui ostendit. q) Qua in re consentientes sibi habet RHASEN r) CASPAREM HOFFMANNVM s) IUSTVM CORTNVMMIVM t) & LAVRENTIVM denique BELLINVM u) qui omnes ab apoplexia stertorem nunquam abesse, grauiter pronuntiarunt. Neque audiendos eos esse puto, qui in apoplexia respirationem eo vsque imminui existimant, vt plane sublata esse videatur. Quod etsi apoplecticis, vbi morbus ingrauescit, euenire non ignoro, rem tamen tunc iam conclamata esse, atque veram accessisse Syncopen, idoneis ex argumentis arbitror. Vt adeo, qui & apoplexiam sine respiratione cordisque motu esse propugnant, morbos inter se diuersos commisceant, atque pessimo erroris exemplo turbent. Namque illud profecto exercitatione artis, & crebra prudentum obseruatione factis constat, siderationem non semper simplicem esse, sed nunc cum Syncope, nunc epilepsia, nunc catarrho suffocatiuo sociari, atque pro horum conditione adfectuum, multa adsciscere symptomata, quæ propria alias perpetuaque non habet.

IV.

Vt vero in viam redeam, atque singulares etiam, quæ modo adsunt, modo absunt, afflictiones recitem, videas in nonnullis faciem atque genas rubicundo & florido admodum colore esse suffusas, qui tamen ingrauescente morbo, & periclitante magis respiratione in obscuriorem & plumbeum mutatur. Vasa, quæ per faciem, & imprimis circa tempora distribuuntur, distenduntur admodum & turgent, vt hinc totus vultus tumeat, atque ipse etiam sanguis ex ore, naribus atque auribus profundatur. In his liberior subinde respirandi vis superest, sensuum vero omnis vigor plane interceptus videtur. Antequam e vita decedunt, præter dentium stridorem, conuulsionibus agitantur variis, ita, vt pectus cum stertore rhoncho, & sonitu attollatur & eleuetur, atque ventriculus per vomitum inuertatur. Post obitum cruor ex ore & naribus a-

Symptom
singularia
plexia sa
nea.

---

q) *Diss. de Apoplex. §. 4.* r) *c. IX. ad Mans. de re med.* s) *Animadvers. in Mont. c. 14.* t) *de Morbo attonito c. 37.* u) *de morbis capitis p. 437.*

liquando manat, maxime, si sanguinis fluxus qui diu familiaris fuit, imprudenter prohibitus malum prouocauerit, & caput in mirificam magnitudinem distenditur. Atque in eiusmodi incidunt apoplexiam temperamenti sanguinei, vel cholericæ, vel ex utroque mixti, ætatisque virilis, & victus lautioris, & multo abundantes sanguine, homines, quam sibi maxime ex abusu vini liquorumque aliorum inebriantium, salutarium suppressione hæmorrhagarum, & ira grauiori contrahere solent. Quod si, vt morbi grauitas postulat, obseruationes ex cadauerum hac apoplexia, demortuorum sectione natas, in subsidium vocamus, patet, vasa sanguifera, quæ per vtramque meningem, atque ipsum cerebri corticem admirabili ordine feruntur, sanguine nunc liquido, nunc concreto distenta atque turgida, & velut variosa comparuisse, nunc vero dissolutis iis sanguinem modo inter cranium, & duram matrem, modo inter hanc & piam matrem, modo inter hanc & cerebrum, modo in huius anfractus & ventriculos, nunc in basin cranii deorsum, & interdum satis magna copia repertum esse, quod a locupletissimis testibus BARTHOLINO x) LVDOVICO DVRETO y) CAROLO FRACASSATO z) qui auctoritate magni Hetruriæ ducis corpora hoc morbo extinctorum diligenter secuit, immortalium meritorum Viro JO. JACOB WEPFFERO aa) qui incredibili inuustria, veram morbi originem atque sedem per incisiones cadauerum perquirere allaborauit, THEOPHILO BONETO bb) & literatissimo Italiæ Medico JOANNE MARIA LANCISIO cc) atque celeberrimo etiam PETRO DIONIS dd) & quis omnes enumeret? cumulatissime comprobatum fuit.

V. Vide-

---

x) *Cent. II. Hist. Anat. 60.* y) *Comment. in Prænot. Coac. pag. 336.*
 z) *Diff. Epistol. de cerebro ad Malpighium.* aa) *In Historia Apoplecticorum Amstelodami MDCCXXIV. denuo edita* bb) *In sepulchreto s. Anat. Pract. Lib. I. Sect. II.* cc) *De mortibus subitaneis elegantissimo libro.* dd) *Sur la morte subite.*

V.

Videas contra & alios, in quibus longe diuersa eueniunt, ita vt facies pallida, & ex sanguis, & vasa nulla cernantur cruore tumida, motus omnes vno velut impetu cessent, respiratio quam maxime turbetur, cum stertore sibiloquæ longe vehementiori, totumque corpus tepore velut quodam perfundatur, & si mors propius absit, spuma ex ore prodeat. Inuadit quam maxime homines temperamenti phlegmatici, aut phlegmatico melancholici, ætatis senilis, otiosos, & corporis exercitationibus parum deditos, oriturque potissimum ex tempestatum vicissitudinibus, aerisque temperie humida & frigida, abusu eiusmodi alimentorum, catarrhalium euacuationum suppressione, fitque tum maxime, vbi torpor & stupor, & aurium tinnitus, atque tumor interdum oedematosus antecessit. Ipsa etiam incisione illorum post mortem instituta, comperimus, in eorum cerebro, non cruorem, sed humorem magis ferosum, nunc limpidum, nunc glutinosum atque pituitosum, maxime in ventriculis esse accumulatum, vt præter alios a MARCELLO DONATO *ee*) COLVMBO *ff*) HORSTIO *gg*) TVLPPIO *hh*) ROLFINKIO *ii*) FERNELIO *kk*) PLATERO *ll*) HENRICO AB HEER *mm*) RIOLANO *nn*) BONETO *oo*) & qui primo loco laudandus erat, nec vnquam satis collaudabitur, WEPFFERO *pp*) obseruatum esse constat.

*Symptom
singulare
itosa.*

VI.

Atque ex his, quæ hætenus (§. 4. 5.) attuli, satis opinor cognoscitur, duplicis esse generis apoplexiam, aliam sanguineam, aliam ferosam, quarum illa sanguini florido & copioso, vasaque cerebri nimium distendenti, hæc vero pituitæ potius & relaxationi partium

*Diuisio
plexia in
guineam
phlegmaticam
confirmata*

ee) Lib. II. Hist. Med. Mirab. c. VI. *ff*) Anatom. c. 15. *gg*) Observ. Anat. 3. *hh*) Lib. I. Obs. c. 3. *ii*) Lib. I. Diff. Anat. c. 13. *kk*) De abdit. rer. caus. Lib. III. c. 15. *ll*) Practic. Lib. I. c. 2. *mm*) Obs. II. pag. 120. *nn*) Anthropol. p. 178. *oo*) l. c. *pp*) l. c.

partium debetur. Quamuis enim in operibus posthumis MAL-
 PIGHII leuis & puerilis hæc appelletur distinctio qq) aqtue ab
 Illustri etiam BERGERO reprehendatur rr) quod vtraque apo-
 plexia ex turbato per tubulos cerebri sanguinis circuitu suscitetur:
 eam tamen merito retinendam esse iustis ex causis existimo, quod
 ipsam & symptomatum, & causarum προηγμένων æque ac προκατα-
 κτικῶν, euentuum, atque ipsius etiam curationis, diuersitas satis tu-
 entur.

VII.

Apo- Neque minus etiam vi eorum, quæ supra commemorauimus
 (§. 3. 4. 5.) morbus attonitus recte vehementia, magnitudine, &
 gradibus distingui solet, de quibus tamen recte constituendis ad-
 modum dissentire Auctores animaduertas. Ex mente diuini senis
 nostri in leuiorem atque fortiorem diuiditur; ss) GALENVS
 vero tt) & cum quondam sub eius imperio vniuersa propemo-
 dum res esset Medica, omnes, quos numero plurimos habuit, secta-
 tiores, quatuor gradus proponunt, eosque a respirationis grauitate
 distinguunt. Alii vero & tres, alii duos gradus comminiscuntur.
 Quod si vero prout par est, grauiorum leuiorumque symptomatum,
 atque imprimis stertoris nunc vehementioris, nunc lenioris rationem
 habeamus, commode ad duas reuocari classes, & leuiorem esse
 aliam, aliam grauiorem, facile patebit. Et leuioris quidem exem-
 plum proponitur ab ILLUSTR. FRIDER. HOFFMANNO
 PRÆSIDE MEO GRAVISSIMO uu) vbi quidam subita, & ino-
 pinata vertigine correptus, perduto omnium vsu sensuum, velut
 fulmine tactus in terram prosternitur, mox autem intellectu atque
 sensu redeunte se iterum erigit, quamuis stupidus & temulentus a-
 liquamdiu permansit.

VIII.

Quæ enarraui symptomata, eo quoque pertinent, vt tum
 ipse

qq) p. 85. rr) l. c. §. 13. ss) Sect. II. Aphor. 42. tt) Lib. III. de
 loc. affect. c. 7. § 19. & Comment. ad modo dictum Hippocrat. locum. uu)
 Tom. IV. Med. Consultat. Dec. IV. cas. 4.

ipſe morbus recte cognoscatur, tum ab aliis morbis, cum quibus aliquam videtur habere cognationem, dignoscatur. Certe enim tantum non omnes, qui subita morte discedunt, apoplexia interiſſe, percelebrata vulgi sermonibus opinione feruntur. Imo interdum & Medici in eundem errorem consentiunt, & vbi repentina mors ægrotum iugulauit, veræ ignari causæ, semper Apoplexiam arguunt, quos propterea vt olim **GVIDEON HARVEVS**, ita nostra ætate **ILLVSTRIS HEVCHERVS** *xx*) optime reprehendit. Neque sane decet Medicum, morbos inter se diuerſos confundere, sed potius, quibus rationibus inter se distinguantur, accuratius intelligere, plurimum profecto interest. A Sycope igitur, vt ab hac exordiar, distinguitur apoplexia, primo, quod in illa motus cordis atque arteriarum plane desiſſe videtur, vel maxime tamen minuitur. In hac vero tametsi infirmior pulsus redditur, sibi tamen magis constat, validiusque micat. Deinde in illa omnis respiratio pariter sublata videtur, quæ in hac tamen perdurat, vtut cum stertore & sibilo coniuncta. Postea illa iuniorum & senilem ætatem, nullo habito discrimine, hæc vero vt plurimum senilem, vel ei propinquam infestat. Demum in illa oculi cernuntur clausi, vel saltim torpidi, in hac vero rigidi, & vel plane, vel aliquantum aperti. Tandem in illa vultus expalleſcit non secus ac in demortuis, in hac autem, præcipue ea, quæ sanguinea vocari solet, genæ totusque vultus rubent. In epilepsia variis motibus caput & reliqua membra agitantur, & contorquentur,

C

secus

---

xx) in Diff. de error. circa causas mortis subitæ a §. 9. ad 13. Præclare **HEVCHERVS** notat, plebem & Medicos nonnullos, mortis subitæ causas non statim obuias, vel ab apoplexia, syncope, catarrho suffocatio vel a veneno etiam assumpto arcessere, vel externam aliquam violentiam, aut medentis Medici errorem, arguere, vel dæmonis præstigias, & illusiones, aut numen iratum iustum scelerum vindicem, sine omni sæpius ratione & iudicio allegare. Eundo per classes singulorum optime demonstrat, vbi hæc illaue causa adducta fuerit, qua ratione aperuerit errorem Anatomæ, quam optimam de causis mortis subitæ magistræ esse ostendit.

secus, ac in apoplexia euenit. Et quamuis vterque interdum affectus coniungatur, vterque tamen suis etiam notis & indiciis discernetur. Epileptici enim velut summa vi prosternuntur, cum apoplectici suo destituti robore, & fulcimentis, tantummodo prolabantur. Quæ suffocatione vterina laborant, acclamations vocesque aliorum exaudiunt, & reliquis sensibus fruuntur integris, & intelligunt, quæ secum agantur, & acta referunt, multisque adeo causis ab apoplecticis distinguuntur. Quantum a catarrho suffocatio apoplexia absit, ille intelliget, qui lapsum apoplecticorum in terram, & spumam ex ore prodeuntem recordatur, atque simul qualemcunque sensus motusque, quæ in illo superest, incolumitatem cogitat. Lethargus paulatim ingrauescit, motumque cordis & respirationem parum mutat, eoque laborantes, quamuis somnolenti, excitantur tamen, & voce vtuntur libera. Carus itidem pedentim inuadit, atque febrim, vt a nonnullis vox ea vsurpatur, coniunctam habet, respirationem relinquit liberam, tactumque & reliquos sensus incolumes, remediisque interdum penitus persanatur, nec vlli morbo alii, vt in apoplexia haud raro fieri assolet, viam aperit. Vt vel exinde cognoscatur, quo discrimine morbi hi soporosi & attonitus distinguantur. In catalepsi rarissimo certe affectu, repentinus & fortissimus corporis rigor oboritur, per quem ægrotantes, in eo statu, quo prehensi fuerunt, detinentur, vt deinde totam staturam, gestus oris, oculorumque, & membrorum positus conseruent, velut in saxum & statuam conuersi. Apoplectici autem non toto obrigescent corpore, sed flaccidi membris, & velut relaxati se amplius non sustentant, & tota mole corporis in terram prosternuntur.

IX,

Quotquot vero frequentius cum malo tam atroci, & exitioso conflictantur eos omnes vel populari obseruatione liquet, esse homines virilis aut senilis ætatis, adeo, vt iam olim summus HIPPOCRATES noster illud inter senum morbos retulerit. γγ) Atque

que sanguinei quidem post annum quadragesimum, phlegmatici vero paulo serius & prouectioribus annis eo affliguntur. Quod idem iam olim, quem modo collaudauimus, HIPPOCRATES præclare intellexit, qui apoplexias ab anno quadragesimo ad sexagesimum esse crebriores, pronuntiauit. zz) Neque tamen propterea tenellos atque iuuenes plane immunes putemus, eos inprimis, qui multum in venis alunt sanguinem, eundemque vel spirituosus potus abusu, vel iracundiæ feruore incendunt. Ita, quamuis IUSTVS CORTNUMMIVS, unicum tantum per vitam se vidisse referat Apoplexiæ exemplum in infante a) binia tamen Cl. MEDICI VRATISLAVIENSES b) atque vnum AMATVS LVSITANVS c) itemque HAGENDORNIUS d) commemorant. Atque Cl. pariter MEDICI BEROLINENSES exemplum recitant pueri, qui ex fluore auris cessante apoplexia interiit e) TVLPIVS que f) & BINNINGERVS g) de iuvene, & VRATISLAVIENSES de virgine quatuordecim annorum attonitis exponunt. h) Neque vero illud præteri debet, ad sanguineam apoplexiam pronos magis atque proclives esse homines sanguineæ aut sanguineo cholericæ temperaturæ, quum serosa in phlegmaticos atque serosos facilius incidat. Et quemadmodum habitiores atque obesos ætatem grandiore non facile assequi, HIPPOCRATES iam i) atque GALENVS k) notauerunt; ita & apoplexiæ eos admodum esse obnoxios, binis exemplis, quæ apud TIMÆVM a GVLDENKLEE extant l) confirmatur. Atque notius propemodum est, quam ut multis exponi debeat, quantum momenti ad morbum data occasione producendum habeant sanguinis euacuationes, siue naturæ beneficio siue artis auxilio suscipiantur, si postquam antea diu multumque re-

C 2

petitæ,

---

zz) Sect. VI. Aph. 57. a) de morb. atton. c. 19. p. 74. b) Hist. Morb. Vratislav. A. 1702. p. 8. c) Cent. III. Obs. 22. d) Cent. I. Obs. 32. e) Act. Med. Berolinens. Vol. II. Dec. I. p. 39. f) Lib. I. Obs. c. 7. g) Cent. IV. Obs. 4. h) l. c. p. 9. i) Sect. I. Aphor. 3. k) de morb. different. Lib. III. c. 9. l) Lib. VI. c. 2. vid. S. BARTHOL. Cent. I. Ep. 2. S. FOREST. Lib. X. Obs. 70.

):

petitæ, & in consuetudinem versæ fuerant, deinceps intermittuntur. Quod si præterea ad corporis fabricam respicias, homines colli breuioris & torosi, atque sex sæpe vertebris tantummodo exstructi proni ad apoplexiam esse, a compluribus, sigillatim LOMMIO, ^{m)} WILLISIO, ⁿ⁾ BOERHAAVE, ^{o)} VRATISLAVIENSIBVS ^{p)} memorantur. Patent eidem admodum, qui otio & torpori somnolentiæque indulgent, & nullis corpus laboribus commotionibusque exercent. Venit mihi hic in mentem recordari eorum, quæ celeberrimi, quos sæpius prædicaui, VRATISLAVIENSIVM MEDICI, vbi de attonitis sui temporis exponunt, simul notant, ^{q)} desides fuisse omnes & otio deditos, nec ullam inter ea, quæ ore assumerint, corporisque exercitationes, seruatum esse proportionem. Nullo autem anni tempore corpora apoplexiam tam promte suscipiunt, quam autumno & hieme. Qua ratione pridem eam HIPPOCRATIS inter hibernos morbos numerat, ^{r)} atque illi etiam, qui in suis Ephemeridibus Medicis morbos ex aëris intemperie natos recensent, crebro admodum in hiemalium numero morborum apoplexiam enarrant. Denique non contemnenda videntur, quæ nonnulli memorant, esse quosdam velut hereditatis iure huic affectui destinatos, cum HOEFERS familias quasdam propter natiuam cerebri imbecillitatem malo huic admodum obnoxias cognouerit ^{s)} illiusque sententiam suis alii auctores obseruationibus confirmant.

X.

ε προ-
κτικαι. Quibus vero ex causis morbus hic excitetur, eas tot tantisque esse video, vt a quibus exordiar, ipsemet propemodum ignorem. Principem tamen locum merito suo sibi vindicant, quæ pestis & pernicies quædam nostratium perpetuo fuerunt, perpetuæ com-

m) *Obs. Med.* p. 72. n) *de Anim. brutor.* p. ll. p. 143. o) *Aphor. de cognos. & curand. morb.* §. 1010. p) *l. c.* q) *l. c.* r) *Aph. Ill.* 23. s) *Herc. Med. c. i.* p. 4. vid. *HILDESHEIM Spicil.* VI. de Apopl. p. 509. *FOREST.* *Obs. X.* *Obs.* 47. 80. *SENNERT.* *Lib. II.* *Prax. Part. I c. II.*

commestationes & ingluuies, atque ebriositas, vini, & omnium liquorum ardentium & inebriantium, maxime autem vini, quod vocant, adusti, abusus, quibus certe nostrates adeo delectantur, vt HENRICVS ab HEER non alia de causa Septentrionis populos apoplexiæ vt plurimum funestæ obnoxios esse existimet. t) Atque de Romanis suis, quotquot vidit, apoplecticis idem pronuntiat Illustris LANCVSIVS, u) neminem eorum vitæ sobriæ admodum deditum fuisse. Nec alio, mea quidem sententia, exemplo clarius intelligitur vis eiusmodi liquorum, capiti perquam inimica, quam illius aulici, quem CL. PEYERVS ex Spiritus vini abusu in apoplexiam incidisse refert x) Cuius cum post obitum incidere tur cadauer, vasa capitis non tantummodo haud parum erant tumida, sed ablato cranio discissisque meningibus ipsius spiritus vini odor copiose exhalabat, atque nauseam quandam & molestiam adstantibus excitabat, manifesto argumento, ipsas huius liquoris particulas quasdam vsque ad tenuissimos cerebri tubulos venisse, atque tot in capite afflictiones demum mortiferas exfuscitasse. y) Alterum ab his locum tribuo variis sanguinis detractionibus, quas natura ad leuandum, & a variis morborum generibus liberandum corpus nostrum institueri solet, quibus non immerito & reliquas sanguinis educationes arte factas adiungendas puto. Quarum illæ, si vel sua sponte desinunt, aut insigniter minuuntur, aut intempestiuus retinentur medicationibus, hæc vero diu multumque repetitæ, postmodum plane negliguntur, ingens sæpe, & quod vix expectaueris, detrimentum afferunt. Id quod cognitum fuit MEDICIS VRATISLAVIENSIBVS, qui candide fatentur, z) in sua vrbe vix vnum alterumque attonitorum fuisse elatum, qui non eiusmodi euacuationes cum naturales, tum arte factas neglexerit. Certe quibus in pueri-

C 3

tia

t) *in Obs. Med.* u) *de mort. subitan.* x) *Diss. de Apol. Helmst. habit.* y) Plura exempla apoplexiæ ex his causis ortæ vide apud FONSEC. *Lib. 1. Conf. 89.* FOREST. *Lib. X. Obs. 69.* CAROL. PIS. *de colluv. serof. p. 88.* WEPFFER. *lib. cit. var. loc.* z) *Hist. morb. VRATISLAV. 1702. pag. 25.*

tia narium hæmorrhagiæ fuerunt frequentiores, quæ prouectioribus annis vel ex sanguinis per alia loca diminutione, vel aliis etiam causis desierunt, in senectute autem redeunt, ii si vel plane easdem reprimant, vel sua sponte iterum cessantes non iuuent, cum aliis grauissimis capitis affectibus, tum inprimis apoplexia facile & præter opinionem diuexantur. Quod idem etiam fit, si hæmorrhagia narium vsque ad senectutem perseuerauit, nec vnquam intermisit, postea vero imprudenter coercetur. Idque suo testatur exemplo aurifaber ille Lausannensis, qui cum identidem ab ineunte ætate sanguinis per nares fluxionem perpeffus esset, postea ad sexagesimum annum prouectus, cum graue aliquod periculum sibi inde metueret, eandem quidem compescuit, sed funesto admodum euentu. Quippe ipsemet non ita multo post apoplexia grauiori oppressus vitam cum morte commutauit. *aa)* Hæmorrhoides, quarum salubritatem, nostra iterum ætate adeo prædicant, & extollunt, dici non potest, quantam sanitati labem affricent, si vel sponte vel arte coerceantur, adeo, vt cum alios innumerabiles fere morbos, tum inprimis etiam apoplexiam pariant, alantque, quod vt iam olim magnus HIPPOCRATES tradidit, *bb)* ita ex recentioribus AMATVS LVSITANVS *cc)* SCHMIDIUS *dd)* atque Illustris cum primis LANCISIUS *ee)* suis obseruationibus confirmant. Neque alienum videbitur, vbi in hoc argumentum incidi, nouum aliquod funesti ex hæmorrhoidum perturbatione euentus exemplum exponere, quod mecum a perito prudentique Medico communicatum fuit. Quippe Chirurgus quidam Castrensis annorum triginta sex, temperamenti cholericomelancholici, laboribus itineribusque ab ineunte ætate assuetus, vini inprimis adusti

---

aa) HILDAN. *Cent. III. Obs. II.* *bb)* in *Prænot. Coac.* *cc)* *Cent. V. 3.* *dd)* *Diss. singulari Altorfi habita*, qua apoplexiam lethalem ortam ex inconsulta hæmorrhoidum suppressione per adstringentia & opiata facta proposuit, vbi etiam ex relatu Celeberrimi BAIERI apoplexiam ex hæmorrhoidibus sponte cessantibus productam, sed tamen curatam enarrat. *ee)* *l. c. p. 46.*

adusti amantissimus, hæmorrhoides tam coecas, quam fluentes antea expertus, hiberniis autem & otio aliquot annos fruens, nunc liber ab iis, quum de angustiis pectoris, quibus mox tussis sicca & pressio in dorso grauans coniungebatur, ita vt nec libera esset respiratio, nec supinus commode decumberet, quereretur, Medicum quem iam collaudauimus, adiit, consilium eius exploraturus. Hic auctor illi suatorque fuit, vt sanguinis per Venæsectionem detractione facta, motu corpus exerceret, pulueribusque temperantibus vteretur, & de hæmorrhoidibus restituendis cogitaret. Ille vero subridens abiit, venamque in brachio incidit, sed vehementissimas pectoris angustias auxit, ad quas mitigandas, secta iterum brachii vena, emetico, quod a Medico grauiter ante improbatum fuit, sibi soli sapiens, vt hæc gens assolet, morbum aggreditur, atque id etiam efficit, vt ille vno quasi ictu totus superatus videretur. Quum vero paucis diebus post eadem spirandi difficultas, & pectoris anxietas redirent, emeticum repetit, nec sine felici, vt putabat, successu. Denique vero affectus tanta vehementia, tantoque impetu recrudescebat, vt res iam conclamata esse videretur. Rubebant genæ, tota facies erat turgida, venæ iugulares maxime conspicuæ, sudor largus & anxius, tremor omnium artuum, pedes frigidi, respiratio anhelosa, & crebra, pulsus celer & durus, præcordiorum anxietas tanta, vt ne caput elevare quidem posset. Ex ore manabat sine intermissione tenue sputum, coniuncta tussi; alius erat obstructa, & quies nulla; in sella sedebat æger, cum nec iacere, nec obambulare ipsi ob interclusum spiritum, & suffocationis metum liceret. Idoneis autem remediis a Medico suscitatus, reuocatis etiam hæmorrhoidibus, liber ab omnibus iis molestiis optime se habuit. Accedentibus vero hæmorrhoidibus coecis, cum hiru-
dinum usum detrectaret, nec dolores exquisitos æquo animo ferret, in sopientibus, quæ ipsi tamen candide dissuaserat Medicus, omnem spem fiduciamque collocavit. Quapropter vesperi, antequam in lectum se recepit, quinque grana massæ pilularum de cynoglossa assumpsit, doloribusque extemplo mitigatis, & sopore restituto, exoptatum hunc euentum Medico suo hilaris mane enarrauit.

rauit. Obstupuit hic, obseruataque vrinæ, quæ cereuisiæ ex hordeo coctæ perquam erat similis, mutatione, ægrotantem ea de re interrogauit responsumque ab illo tulit, se aliquot granis Massæ Pilularum de cynoglossa vsum esse, optimeque valere. Vix ea dixerat, cum in condauit, in quo cum Medico deambulat, hemiplexia tactus prosternitur, ex qua non ita multo post etiam decessit. Nec aliter agitur cum feminis, si sanguinis fluxus, quos peculiare habent, menstruus atque lochiorum, subsistant, atque ad alias partes cruor propellatur. Ex vtrorumque enim cum mensium ff) tum lochiorum gg) suppressione ortam Apoplexiam constat, suoque damno experta esse memoratur ab HILDANO hh) mulier illa, quæ sanguinem menstruum non per vias a natura constitutas, sed per os atque nares satis copiose hucusque reddiderat; quum vero eius rei pertæsa fluxum intempestiue sedauerat, in apoplexiam incidit, eandemque mortiferam, & post horas ab obitu triginta sex sanguinem ex locis memoratis adhuc excreuit. Verum missis his ad alias etiam causas progrediamur, & cum tantam esse vim aeris ad sanitatem tum confirmandam, tum inuertendam compertum quisque habeat, videamus etiam, quantum ad procreandam apoplexiam valeat. Atque hanc profecto nunquam tam crudeliter & tam frequenter in vitam salutemque hominum desæuuisse pridem a præclaris quibusdam medicis annotatum fuit, quam vbi post æstatem admodum siccam & feruidam hiems vrsit frigida quidem, sed humida simul & pluuiosa. Hæc fuit ratio, quare Anno MDLXII. tanta hominum multitudo apoplexia decesserit. ii) Atque cum Anno MDCLXXXIII. æstas esset adeo feruida, vt omnia squalore & siccitate confici & consumi viderentur, frigus vero ineuntis anni MDCLXXXIV. acutissimum, æstas vero quæ sublequebatur, superiori longe ardentior, & per quinque continuos menses

ff) Vid. *Ephem. Nat. Curios. Dec. II. Obs. 225* FONTAN. *Respons. & Curat. Med. Lib. I. p. 25.* gg) BALLON. *Paradigm. p. 318. Ephem. N. C. Dec. II. Ann. V. p. 71.* hh) *Cent. III. Obs. 12.* ii) FOREST. *Lib. X. Obs. 70. Conf. HIPPOCR. Aphor. III. 16.*

ses nullis terra pluuijs irrigaretur, donec demum circa Calendas Octobres primæ deciderent, eademque ad Mensē Aprilem perse-
verarent, tanta copia, vt post hominum memoriā non visæ fue-
runt vberiores, atque quindecim dies pluuiosi, vix vnico sereno di-
stinguerentur, Romæ annis iam commemoratis, vt præclare docet
præstantissimus Romanorum Medicus GEORGIVS BAGLIVVS
kk) epidemica inuasit apoplexia, adeo quidem assidua, vt quouis
propemodum momento subita mors metuenda esset. Atque in e-
andem sententiam Ephemerides Germanorum Medicæ referunt,
sub humido pluuiosæ hiemis temperie Anno MDCC. Vratislaviæ,
ll) Anno MDCCII. Berolini mm) & Anno MDCCV. Augustæ
Vindelicorum. nn) Apoplexias crebras admodum atque familia-
res fuisse. Neque minus Illustris LANCIIVS oo) quando de
Apoplexiis Annorum MDCCV. & VI. frequentioribus differit,
omnem earum originem ab æstate feruida & sicca, autumno de-
inceps pluuioso, & tandem hieme inæqualiter boreali & australi
reperit. Eandemque ob rationem Anno MDCCXII. pp) atque
Epperiis MDCCXVIII qq) tantam hominum copiam attonito
prehensam esse morbo ille intelliget, qui cum eodem anteceden-
tem tempestatem diligenter comparabit. qq) Præterea quoque
ipsum frigus, acre nimis & intensum, inprimis, si tempestas magis
mitis & clemens præcesserit, apoplexias generat admodum frequen-
tes, & memini, cum ineunte anno MDCCXXVI. frigus acutissi-
mum subito oriretur, Lipsiæ multos domi suæ, non nullos in tri-
uiis & compitis, alios in itineribus attonitos concidere. Eo autem
gravius erit detrimentum, si post eiusmodi frigus calor immodi-
cus in conclaue admittatur, quod binis exemplis Celeberrimi ME-
DICI VRATISLAVIENSES comprobarunt. rr) Atque in Finn-
landia Cl. JVNCKERVS ss) memorat apoplexia omnis ætatis
D homi-

---

kk) Oper. p. 683. ll) Ephem. Nat. Cur. Dec. III. Ann. 9. & 10. App.
p. 20. mm) l. c. p. 31. nn) l. c. p. 38. oo) de mort. subit. Lib. II. c. II.
pp) Ephem. N. C. Cent. I. App. p. 36. qq) Breslauer Natur- und Kunst-Ge-
schichte Winter-Quart. 1719. pag. 41. rr) loc. cit. Winter-Quartal 1718. p. 523.
ss) in Conspect. Medic. Theor. Practic. Cap. de Apopl.

homines sine discrimine tentari, potissimum ex repentina frigoris cum calore permutatione, quando post capitis in templo perfrigerationem calida hypocaustra ingrediuntur. Idem interdum iis euenire solet, qui caput ante aqua feruente in balneis lotum mox aeri frigido imprudenter exponunt. *tt*) Plures itidem videas attonitos, ideoque in summum vitæ periculum adductos esse ex vicerum inueteratorum manantium *uu*) itemque fonticulorum *xx*) coalitu vel casu vel consilio facto, nec minus coryzæ, tussis humidæ, pedum sudoris, catarrhalium affectuum suppressione, scabie *yy*) variolis *zz*) petechiis aliisque exanthematibus ex ambitu corporis ad interiores eius partes repulsis, & arthritidis pariter in corpus regressione, de qua GVILIELMVS inprimis MVSGRAVE multum disputat. *a*) Atque dignum mihi commemoratione visum fuit, quod ILLVSTRI PRÆSIDI *b*) debeo, exemplum Viri cuiusdam Generosissimi, qui cum per sex dies pulueribus mercurialis profapia a chymico quodam ad sopiendos podagræ dolores ipsi datis vsus esset, ex quibus & dolores simul semelque conquieuerant, noctu miserrima atque ægra valetudine fuit, maneque apoplexia tactus repentina morte periit. Multis etiam affectuum impetus exitio fuit, & aliis quidem moeror & sollicitudo, subitaque animi consternatio, vt matronæ illi, postquam mortem filii per literas intellexerat; *c*) aliis terror, quemadmodum multos ex terræ motu BEROALDVS *d*) ex fulminis autem vicini ictu perterritos SCHENCKIUS *e*) in apoplexiam incidisse prodiderunt; Pluribus vero iracundia præceps & vehemens, cuius quidem exempla enumerare omnia, longum nimis atque ab instituto meo alienum foret.

---

tt) Exemplum atulic AMATVS LVSITANVS *Cent. l. Curat 36.*
uu) *Bresl. Natur- und Kunst-Geschichte Winter-Quartal Ann. 1718. pag. 523.*
 PELARGI *Observat. Clinic. Ann. 1722. p. 365.* *xx*) WEPFF, *loc. cit. p. 443.*
yy) *Ephem. N. C. Dec. l. Anu. l. Obs. 58.* MOEB. *instit. p. 265.* *zz*) FOREST, *Lib. X. Obs. 70.* *a*) *in libello elegantissimo de arthritide symptomatica.* *b*) *Extat Tom. III. Med. System. Sect. l. cap. V.* *c*) HILDANVS *Cent. VI. Obs. 12.* *d*) *in libello de terræ motu.* *e*) *vid. Lib. l. Obs. 151.*

ret. *f*) Qui feruent libidine, & veneri nimis indulgent, præter alia quibus se exponunt, damna, facile etiam apoplexia tentantur. Et quosdam in sinu feminarumque amplexibus ea prehensos esse ex medicorum historiis patet, refertque HENRICVS ab HEER *gg*) nobilem quendam quinquagenarium, cum ducta virgine suæ fortis inter vxorios amplexus apoplexia correptus, sed ab eadem industria HEERII liberatus antea fuisset, postquam ad easdem furias rediit, in vxoris sinu subito animam exhalauisse. Atque VRATISLAVIENSES memorant *h*) DANIELEM BECKERVM Medicum & Professore Regiomontanum, cum secundam ducturus vxorem naturæ torpenti & languidæ medicamentis ad excitandam Venerem idoneis opem tulisset, in certamine fortiter inito, succubuisse, subitaque morte oppressum esse, quod & pluribus eius generis exemplis a BARTHO-LINO *i*) LVDOVICI *k*) atque recentissime Illustri PRÆSIDE *l*) declaratum fuit. Præter hæc illa omnia, quæ soporem, stuporem, atque *νάρκησιν* quandam capiti conciliant, in numerum causarum iure meritoque veniunt. Et de medicamentis quidem ex opio confectis bina iam exempla superius, cum de hæmorrhoidum suppresso fluxu agerem, attuli, quibus & alia addere, si quidem id opus foret, perfaeile esset. Vt adeo mirari subeat, esse nonnullos, atque inter hos Cl. BERNERVM *m*) qui in ipsa apoplexia opiatorum vsum commendandum putent. Absinthiacorum abusum apoplexiæ suscitandæ admodum esse aptum ILLVSTRIS WEDELIVS præclare obseruauit *n*) atque lupulum eadem

D 2

f) FOREST. *Lib. X. Obs. 70.* Leuem apoplexiam ex ira RIEDLINVS *Cur. Medic. Millenar. p. 611*; Grauem vero LVCAS TOZZI *Med. Pract. p. 77.* notant. Vid. & VERCELLONI epistola de *bile imminuta & aucta* Cl. BIANCHI inscripta. *g*) *Obs Med. 18.* *h*) *Hist. Morb. Vratisl. l. c.* *i*) *Cent. VI. Hist. 94.* *k*) *Ephem. N. C. Dec. I. Ann. 9. & 10. pag. 352.* *l*) *Diss. de morbis ex nimio veneris usu p. 17.* *m*) *Diss. de apoplexia, cum catarrho suffocatiuo §. 53.* quæ cum eius libello de applicatione Mechanismi ad Medicinam coniunctim prodiit. *n*) *Amœn. Mat. Med. Lib. I. Sect. III. c. 6. p. 163.*

dem ex causa pridem SEBIZIVS arguit. o) Ecquis vero crediturus esset, eam esse Nicotianæ vim, vt vel ipsum hunc trunculentum grauemque affectum prouocet, nisi id aliorum exemplis plannum atque manifestum redderetur. Quod multis mirum videbitur, qui hanc herbam summis in deliciis habent, & dies noctesque eius vsu extrahere solent. Sane ex Celeberrimo HELWIGIO p) intelligimus, ipsius tempore Massiliæ in Galliis duos fuisse fratres mercatores Hollandos, qui voluptatis gratia inter se contenderint, quis eorum plures fistulas exhausturus esset, atque alterum eorum sepredecim, alterum duodeuiginti exsuxisse, sed postquam vterque attoniti erant redditi, alterum extemplo exspirasse, alterum per duas adhuc horas animam egisse. Quod & suo comprobant testimonio MEDICI VRATISLAVIENSES q) qui omnes, quotquot Anno MDCCII. apoplexia prehensi fuerint, tabaci fumo esse abusos asseuerant. Pestifera atque pernitiiosa omnium, qui ex mercurio, antimonio, aliisque mineralibus prodeunt, vaporum atque exhalationum indoles, si non aliis documentis constaret, certe eam morbi mortesque metallurgorum aurifabrorum, atque ciniflonum, qui sæpius ex Apoplexia intereunt, satis ostenderent, quemadmodum & eos, qui Venetiis specula mercurio illinunt, apoplexiæ admodum obnoxios esse Celeberrimus quondam ETMULLERVS annotatum reliquit. r) Dicit vero non potest, quantum detrimenti vitæ sanitatique fumi & exhalationes ex carbonibus viuis & ardentibus si inprimis a frigore intenso, & in conclauis non adeo spatiofo & clauso coarctantur, afferant, quod cum multi alii tum ipse etiam Imperator IOVIANVS s) atque Parisiis quinque homines in cella subterranea suo experti esse damno memorantur. t) Atque eiusmodi carbonum fumum humida magis tempestate & in locis angu-

---

o) *Exercit. Pathol. Tom. I. p. 67. & 78.* p) *Obs Phys. Med. 45.* q) *Hist. Morb. Vratislav. Ann. 1702. p. 25.* r) *Prax eo capite*, vbi de Apoplexia agit. vid. & de vaporibus mercurialibus LANGIVS *Lib. I. Ep. 43.* s) *EVTROP. Lib. X. cap. 9. Breviar. Hist. Roman.* t) *Vid. Histoire de l'Academ. Royale des sciences l'ann. 1710. pag. 727.* Conf. & PLV.

angustioribus pernicialem esse, eleganti commonstrauit experimen-
 to ILLVSTRIS CHRISTIANVS WOLFFIUS acutissimi ingenii
 Philosophus *n*) qui carbones ardentis laminæ ferreæ impositos
 sub campana antliæ pneumaticæ amplissima collocavit, vt vapor
 ex carbonibus, & humiditas ex madido, quod super discum exten-
 ditur, corio, commiscerentur. Huic inclusit auiculam, quæ, simul
 atque campana est imposita, extemplo convulsionibus agitata
 extinctaque fuit. Remota campana foetor admodum ingratus ex-
 halauit; auicula autem, vtut liberiori aeri reddita, more aliarum,
 ad vitam non rediit. Præter hos autem scimus, & alios esse vapo-
 res, qui ex musto & cereuisia fermentante consurgunt, atque si in
 loco angustiori haud satis expandi queant, hominibus, qui ibi di-
 utius agunt, multas molestias facessunt, atque ipsam interdum apo-
 plexiam producant. *x*) Quando collum arcte nimis perfocale con-
 stringitur, ex leui hac, vt multis videbitur, causa, apoplexia inter-
 dum, & præsens vitæ periculum oriri solet. Vidi ipse hoc in iuvene, qui
 venustatem sibi conciliaturus nodo arctius constricto fauces & collum
 coarctauerat; at cum vino aliquantum largius esset vsus in conuiuio, de
 sella subito in terram prosternitur, sensus motusque expers & suffo-
 cationi proximus, qui tamen soluto vinculo, venaque brachii incisa,
 sensim sensimque aliis quibusdam medicamentis adiutus ad se redibat.
 Atque monent nos profecto Medicorum Historiæ esse eiusmodi cau-
 sas complures, quæ exigui admodum momenti, nec tanto malo
 excitando pares primo quidem intuitu existimabantur, interim ta-
 men, si cerebri, neruosi que generis & atonia, aut abundantia,
 D 3 ebul-

& PLVTARCH. in *Vit. Parallel. vit. Marii* MARC. DONAT. Lib. II. *Hist. Med. Mirab. c. 17.* PAVLVVS CASAT. *Diss. Phys. de Igne* *Diss. VIII.* CHESNEAV *Obs. Lib. I. p. 78.* LANCIS. *l. c. Lib. I. c. 4.* RAM-
 MAZINI in *Supplem. diatrib. de morb. artific.* Hoffmanns *Bedencken von schädli-*
chen Dampff der Holz-Rohlen. *Bresl. N. und K. Geschichte Herbst-Quart. 1719.*
p. 729. *u)* V. *Eius allerhand nützliche Versuche zu genauerer Erkänntis der Natur*
und Kunst Tom. III. c. 7. p. 479. *x)* PLAT. *Lib. I. Obs. p. 18.* ZACVT. LV-
 SITAN *Med. Princ. Hist. Lib. I. Obs. 10.* *Bresl. Natur- und Kunst- Geschichte*
Herbst-Quart. 1717. p. 220.

ebullitioque sanguinis coniungatur, non sine magno periculo inuadunt. Quemadmodum aliis ex assiduis profundisque meditationibus y) aliis ex decliuiori corporis inter dormiendum positu z) aliis quod caput nudum feruentibus solis radiis exposuerint, aut pronum obuersumque æstuanti foco diutius obiecerint, sideratione affectos esse constat. Gravidæ etiam, vbi ad medium circiter gestationis tempus venerunt, in leuem aliquando apoplexiam incidunt, nullius tamen grauioris, aut funesti euentus, sed quæ breui iterum terminatur aa) non secus, ac in iis decurrere sine magno aliquo discrimine solet apoplexia, quibus vel ex hypochondriaco, vel hysterico affectu accidit, atque propter ea leuis vel spasmodica ab **ILLVSTRI PRÆSIDE** hinc inde appellatur. Pari modo, qui acidulis abutuntur, eos nonnunquam & ob hanc causam attonitos esse redditos clarum est exemplis atque perspicuum. Id quod **HENRICVS** ab **HEER** de Sexagenario quodam ex potu aquæ Spadanæ, & **ROLFINCKIVS** de Hassiæ quodam Landgrauio ex acidulis reduce bb) atque simile etiam **FRANCISCVS HILDESHEIM** cc) **MEDICIQVE VRATISLAVIENSES** dd) enarrauerunt. Superest, vt de iis causis, quæ in cerebro tacite aliquando nasci, & nisi per anatomen in cadaueribus luci oculisque exponantur, absconditæ admodum & abstrusæ esse solent, nonnihil edisseram. Quo nomine tumores in primis intelligo, cuiuscunque generis, in cranio cerebroque genitos, ex quibus ille commemorabilis præ reliquis videtur, quem in Ephemeridibus Germanorum **Cl.** sistit **SCHOBERS** ee) osseum, spongiosum, in bregmatis osse sinistro interne conspicuum, qui primo dolorem capitis atrocem, guttam serenam, motus epilepticos, demum vero etiam apo-

y) *Illustr. HOFEMANN. Tom. III. Med. Consult. p. 119.* z) quem iam **LOWERVS** notauit *Tract. de corde cap. II.* aa) Vid. **WEPFFERI Hist. Apoplect. in Auctar. Hist. XV.** **HOLLERIVS de morbis intern. Lib. I. c. 7. & Histor. morb. Vratislav. l. c.** bb) *Method. Special. p. 144.* cc) *Spicileg. VI. p. 526.* dd) *libr. iam citat. p. 24.* ee) *Ephem. Nat. Cur. Dec. III. Ann. 9. & 10. Obs. 253.*

apoplexiam excitavit. Apostema s. Abscessus, raro quidem intra cerebrum, in meningibus vero frequentius & propter easdem fere rationes, ob quas sanguis extra vasa sua delabitur, oriri solet. Donec fit suppuratio, capitis dolorem, aut torporem fere tantum inducit. Vbi vero dissolvitur apostema, sanies in cerebrum profusa id erodit paulatim & exedit, atque in putredinem vertit, sicque apoplexiam tandem parit. ff) In compluribus etiam ex Apoplexia demortuis, facta post obitum cadauerum incisione, polyposæ concretiones, vel in arteriis carotidibus, atque vertebralibus, vel sinibus duræ meningis, vel venis iugularibus vel aliis reperiuntur, observatque JO. GEORG. GREISELIVS gg) quotquot apoplexia aut catarrho suffocatiuo defunctos aperuit, in omnibus polypos, aut in corde, aut in cerebro, aut in vtrisque in conspectum venisse. Ultimo tandem loco causæ prodeant externæ, eademque violentæ, ictus capitis, grauioraque eius vulnera, & ad corpus durum al-lisio, prolapsus ab alto, cerebri concussio, & reliqua quorum exempla cum vniuscuiusque quotidiana experientia facile cognoscuntur, tum vt de aliis auctioribus taceam, magna in WEPFFERI auctario copia commemorata extant. hh) Sane cum effectus, qui ab eiusmodi grauioribus capitis læsionibus proficiscuntur, sæpe numero cum iis plane conveniant, quæ in apoplexia ab internis causis nata accidere solent, non patet ratio satis idonea, quamobrem non æque illos hoc nomine omnes complectamur. Ac sæpius quidem leuiiores causæ sufficiunt, quod exempla apoplexiæ ex alapis vehementioribus ortæ ab ILLVSTRI FRANCKENAV ii) collecta satis declarant. Inprimis vero etiam quorundam animaduersione compertum est, omnes oculorum ictus admodum esse exitiosos, ex quibus grauis capitis & cerebri concussio, sanguinis ex-

tra

---

ff) WILLIS. *Pathol. cerebr. c. 2.* & BONET. *sepulcret. Lib. I. Sect. II. Obs. 30.* gg) *Ephem. N. C. A. 1670. Obs. 74.* hh) *a p. 294. ad 374.* ii) *Diss. de Alapis §. 22.* quæ nunc extat in eius satyris medicis.

tra vasa sua profusio, ipsaque apoplexia subinde excitata fuit. *kk*)

XI.

*ria morbi,
quam recte
elligendam
nulla ex A-
nome & Phy-
ologia pramit-
tur.*

Hæc igitur fuerunt (§. 2. 3. 4. 5. 9. 10.) quæ crebra effecto-
rum atque euentuum obseruatione, atque accuratiori experientia
de graui hoc morbo cognoscuntur. Quæ si diligentius inter se
contendo, atque ad naturalium rationes motuum, quibus progres-
sus, atque circuitus liquidorum in corpore nostro conseruatur, re-
fero, omnem vim morbi, & primam originem, in cerebro esse si-
tam, facile intelligo. Vt vero, quam nunc exponere atque enu-
cleare ingredior, affectus huius theoria, eo magis plana esset cui-
uis atque perspicua, constitutum habeo, nonnulla, quæ quidem eo
pertinere videbuntur, ex anatome & physiologia antea repetere,
nec tamen ea copiosius edisserere, aut omne argumentorum genus,
quibus confirmari sententia queat expromere, vel cum iis, qui for-
te dissentiant, multa & longa disceptatione conflictari (eiusmodi e-
nim, qui desiderat, hunc ad illos scriptores, qui ea de re data ope-
ra exposuerunt, remittendos puto) sed breuiter omnia summam-
que, & quantum instituti mei intererit, complecti atque enarrare.
Quod vt ordine procedat, placet, initio itinera & decursus vaso-
rum, quibus sanguis ad cerebrum vehitur, paulo curatius persequi
& peruestigare. Ac primo quidem commemorandum est, post-
quam arteria magna ex ventriculo cordis sinistro egressa, atque ar-
cuato flexu incuruata fuit, eo ex arcu in dextro latere oriri caro-
tidem dextram, cum qua subclauia eius lateris ad exortum vt plu-
rimum coaluisse videtur. II) Sinistra vero ex eodem arcu in latere si-
nistro erigitur. Vtraque statim profundo situ, trunco singulari, &
fere indiuiso, iuxta tracheæ latera, ab incuruatu & compressu libe-
ræ, rectissimo itinere ad caput contendunt, in collo autem pone
terti-

kk) FERNEL. *de abdit. rer. caus. c. 15.* & SCVLTEI *Armament. Chirurg. Obs. 21.* II) Vid RVYSCHII *Thesaur. Anat. I. p. 9. IV. 44. VI. 81. VIII. 15, Epist. Probl. III. Tab. 3.*

tertiam eius vertebram in duos diuiduntur ramos *mm*) quorum alter cerebrum peruadit, alter vero per partes capitis externas ramos suos distribuit. Interni vero rami, quamprimum processum styloideum attigerunt, ampliores aliquatenus redditi *nn*) incurvantur, & per quartum foramen sub osse petroso in canali ossi sphænoideo insculpto, & sub dura matre prorepentes, sursum paululum versus posteriorem apophysin sellæ turcicæ ascendunt, mox iterum intortæ ad latera ephippii descendunt, statimque ambitu quodam incuruatæ ascendunt, ac duram meningem ad latera infundibuli perforantes, versus cerebrum feruntur, infinitisque ramusculis tum per hoc tum per meninges diuisi procedunt. Vertebrales vero arteriæ ex subclauis ortæ & sursum porrectæ statim inter foramina apophysibus vertebrarum transuersalibus insculpta recto itinere progrediuntur, & inuolucro membranoso vaginali communitæ, ac mirifice circa superiores colli vertebrae intortæ, *oo*) simulac vero ex vertebrarum foraminibus emerunt, per magnum occipitis foramen cranium ingressæ, deposita robustiori membrana, cum carotidibus coniunctæ multis modis diuariantur. Vtrasque enim has arterias cum carotides tum vertebrales crebra cadauerum incisione comperimus, validas atque extendineis filamentis constantes tunicas, in quibus omnis agendi vis & elater inest, vbi cranium subeunt, exuere, atque adeo venis non multum dissimiles, hoc quidem loco videri. Præterea vero eadem illæ ab oppositis plagis in mutua oscula coeuntes, sicque orbicularem in speciem in pia matre, præcipue ea, quæ inferiorem cerebri, & cerebelli partem inuestit, commissæ, inde statim ramos emittunt, qui simili ratione & ordine aliis ramis occurrentes iterum minores eiusmodi circulos constituunt, atque eodem artificio per totam piæ matris superficiem, in ramusculos, quos nulla amplius oculorum acies assequitur, fere euanescent. Ut tota hæc mem-

E

brana

---

mm) Vid. CANT. *Impetus primi Anatomici Lugduni Batav. 1721. in fol. editi.* *nn*) Quam diametri extensionem solus Couperus in *Observat. Medic. pract.* annotauit. *oo*) Vid. NICOLAI *Diatrise de directione vasorum.*

brana maxime hac textura constet, atque adeo non modo carotides dextræ cum carotidibus sinistris, atque vertebrales dextræ cum vertebralibus sinistris, sed ipsæ etiam carotides atque vertebrales inter se mutuis *ἀναστροφῶσι* coëant, sanguinemque aliæ in alias transfundant. Ipsa vero hæc vascula minima tenui meningi intertexta, multis & numero fere infinitis diuarcationibus in minores semper atque minores ramusculos dirimuntur, qui mirifice inter se complicati, contortique & serpentinis progredientes anfractibus in tubulos tomenti instar exiguos, & plus quam capillares, imo infinite paruos mutantur, ex quibus omnem cerebri, & cerebelli, *pp*) qua patet corticem contexi, nunc quidem cognoscimus, postquam ea ILLVSTRIS RVYSCHIVS Anatomicorum nostræ ætatis facile princeps, glandulis, quas superius maxime seculum eo loco posuit, velut exauctoritatis, felicissima sua arte in lucem protulit. *qq*) Atque tenuissimæ hæ vasculorum extremitates definiunt tandem in tubulos medullares, longe adhuc exiliores, longe angustiiores, quos & ratio idoneis argumentis assequitur *rr*) & Celeberrimus LOEWENHOECK post multos labores vitro optico aditus, suis oculis vsurpauit. *ss*) Fibræ hæ, quarum omnem congeriem, medullam cerebri appellant, variis modis inflexæ & convolutæ, varios deinceps processus, eminentias, atque etiam cavitates, maximam partem qua vsu adhuc incognitas, efficiunt, iterumque collectæ, & coagmentatæ medullam oblongatam constituunt, quæ extra cranium progressa in spinalem mutatur. Verum ex his iterum fibrillæ aliæ & filamenta prodeunt, quæ in vnum veluti fasciculum collecta, & membranis suis inuestita instar funiculorum cylindricorum in omne deducuntur corpus & nerui appellantur, quorum ex cerebro decem, vel ad aliorum mentem, nouem paria, triginta autem vel triginta duo paria ex spinali medulla oriuntur, omnibusq; eius partibus numero innumerabili, & artificio plane singulari, intexuntur. Quos ipsos

---

pp) BRVNNERVS tamen Carotides ad cerebrum non peruenire obseruavit, vt ex *Ephem. N. C.* repetit NICOLAI *l. c. p. 31.* *qq*) Vid. *Epist. Probl. XII. Thes. Anat. III.* & alibi passim. *rr*) Vid. BOERH. *Instit. Med. §. 265.* *ss*) *Epist. Physiol. 34 p. 341.*

ipſos neruos cum multi dicerent ex compluribus conflatos eſſe tubulis, atque canaliculis, quamlibet teneris admodum & exiguis, nec eadem tamen omnium eſſet opinio, atque conſentirent alii, alii diſſentirent, poſt tot diſputationes concertationum plenas in medium prodiit accuratiſſimus obſeruator ANTONIVS LOEWENHOECK, qui eos utique peruios, & fibris medullaribus haud diſſimiles eſſe, ex obſervationibus, quæ per exquisita vitra ab ipſo inſtitutæ fuerunt, egregie oſtendit. *tt)* Reſtat, vt de venis breuiter exponam. Atque initio quidem de venis, quæ inde ab exiliſſimarum arteriarum extremitatibus ortæ cerebri corticem alunt & peruadunt, neutiquam, vt ſolent nonnulli, ego quidem dubito, cum probe perſpectum habeam, nullos eſſe canales alios, quibus ſanguis ad cerebrum veſtus iterum reduci queat. Illæ vero ipſæ vbi longius progreſſæ, ad piam duramque matrem peruenerunt, magis in oculos incurrunt, & tortuoſo admodum itinere feruntur, donec tandem in ſinus duræ matris cruorem exonerant. Horum enim complures *uu)* ſapientiſſimus rerum parens & opifex architectatus in ea membrana videtur, vt veluti diuerticula quædam eſſent, & receptacula, in quæ omnis ex cerebro ſanguis, qui copioſe admodum eo vehitur, deriuari queat. Qui deinceps poſtquam per horum tractus & in nonnullis per varios anfractus motus proiectusque fuit, tandem in venas iugulares internas propellitur, quæ bis vel ter ſacci in modum in progreſſu ſuo admodum expandi ſolent, vt velut varicoſæ videantur, tandem vero in ſubclauias deſi-
nunt, per quas ſanguis a cerebro rediens in truncum ſuperiorem venæ cauæ & poſtmodum in auriculam cordis dextram reducitur, vt ex hac, confecto tandem itinere, cordi reſtitui queat. Neque alio ſane conſilio, omnem illam, quam admiramur, cerebri fabricam, eleganti conſtructam artificio eſſe, nec ſanguinem tam copioſum eo agi & euibrari exiſtimemus, niſi, vt in extremis arterio-
larum apicibus, vbi in cerebri cortice in fibras medullares deſi-
nunt,

E 2

---

tt) l. c. *Epist* 36. pag. 354. *uu)* de numero horum ſinuum Auctores admodum inter ſe diſſentiunt. vid. RIDLY *Anatomy of the Brain. cap. 5.* & PAVLI in *Not. ad HORN. microcoſm.*

nunt, fluidum quoddam subtilissimum, magnaue agendi vi præditum a reliquo segregetur sanguine, quod veteres, & nonnulli etiam nostra ætate spiritus animales nuncuparunt, nos vero perpetuo fluidum nerveum dicturi sumus. Quod etsi a compluribus nostro etiam Seculo, & nuper admodum data opera, a Dn. D. GOELICKE xx) a que nouissime a Cl. MORGANO yy) in dubium vocari vel exterminari plane e republica Medica, memini: tamen, si quid ego video, validis fatis se tuetur argumentis, atque a Cl. etiam BVRGGRAVIO egregie propugnatum fuit. zz) Vbi itaque fluidum istud a sanguine secessit, per medullares fibras ac deinceps per nervos, ad vniuersum corpus propellitur, & perenni suo accessu musculis vim & robur tribuit, eosque mouet, & agitatis vero in partibus, quas sensuum ministerio natura destinauit, ex contactu & pressione neruosarum extremitatum ipsum agitur, vndeque conceptis, & motu, quem a primo corporis impulsu habet, ad cerebrum propagato, efficit, vt in ipsa etiam mente, ideæ rerum externarum excitentur. Vt adeo sine eius adiumento facile constet, nec motum in corpore humano, nec sensum fore vllum. Quid? quod ipsas etiam mentis vires & actiones adiuuet, & quodammodo determinet, vt pro varia conformatione cerebri & neruorum fluidi diuersa indole, ipsa etiam cogitandi vis mutetur, atque nunc omnes operationes rite exerceantur, nunc vero capiant vitium, atque intellectus fatiscat, & relanguescat memoria, iudiciumque reddatur hebetius, & omnes animi vires atterantur. Atque hic consensus concentusque, qui inter motus corporis atque animi cogitationes intercedit, ab omnibus admittitur, ex quocumque etiam systemate causæ eius atque rationes explicentur. Ceterum, cum sua quisque experientia cognitum exploratumque habeamus, duplicem esse motum humani corporis, alterum, qui inuitis etiam nobis insciisque perennat, easque, quibus vita & incolumitas nostra

con-

---

xx) In libro qui inscribitur: *Spiritus animatis e foro medico relegatus.* yy) In libro quem patrio sermone edidit *Philosophical Principles of Medicine* vid. *Act. Erud. Lips. latin. present anni Mens. Februar*, ubi eius recensio extat, zz) In libro, qui Cl. GOELICKEN oppositus fuit,

conseruatur, functiones respicit, alterum vero, quem scientes volentesque exercemus; **VVILLISIVS**, quod sciam, primus fuit, qui horum potissimum motuum originem a cerebro, illorum a cerebello repetendam esse ostendit. *a)* Atque in illius postea sententiam concessit **RAYMUNDVS VIEVSSENS** *b)* de neruorum doctrina optime meritus, qui, prout multis in hanc rem inquisiuit experimentis, sapius vidit, nobisque annotatum reliquit, si canis cerebellum ipse aperto cranio frustulatim exemerit, animal subito exspirauisse, vtut saluum & incolume cum oblongata medulla, cerebrum fuerit; alio autem tempore, vbi cerebrum a medulla oblongata auulsit, non ilico periisse. Ipse etiam **ILLVSTRIS BERGERVS**, etsi alio loco **VVILLISII** sententiam reiicit, aliquando tamen aliud agendo memorat *c)* cum canum quorundam viuorum adhuc, cranium, ad explorandos opii effectus, aperuisset, aliquem eorum, impatientem laboris & molestiarum, cerebrum vehementi capitis commotione proiecisse, & relicto illaeto, integroque cerebello vitam adhuc egisse, eodem autem profundius dissecto momento extinctum esse. Quæ obseruationes mouerunt multos, vt **WILLISII** sententiam comprobarent, interque hos inprimis **PERRAVLTIVM**, *d)* **BOHNIVM**, *e)* **BOERHAAVENIVM**, *f)* & acutissimum **WOLFFIVM** *g)* qui eandem pluribus & illustrauit, & confirmauit.

XII.

Tam copioso autem flumine sanguis fertur ad cerebrum, vt, si calculo **Cl. MALPIGHII** fidem habeamus, si non dimidia, saltem tertia eius pars eo compellatur. *b)* Ne vero iusto velocius, & maiori, quam par erat, impetu, simul ac e corde proiectus fuit, rectis in arteriis ascenderet, arcus incuruatus multum eius vim minuere, & primum veluti ictum sustinere videtur. Admirabilis

Tardior
vasa cer
sanguinis
cuius, et
in statu
rati.

E 3

illa,

---

a) *Anat. Cerebr. c. XV.* *b)* *Neurograph. vniuers. Lib. I c. 10.* *c)* *Diss. de vi opii rarefaciente.* *d)* *Mechanique des animeaux Part. II. c. 7.* *e)* *Renunc. vuln. Sect. II. c. I.* *f)* *Instit. Medic. passim.* *g)* *Von dem Gebrauch der Theile in Menschen, Thieren und Pflanzen S. Phys. Dogmat. Tom. III. §. 172.*
b) *Exercit. Epistol. de cerebro ad Fracasterium.*

illa, quam superius aliquantum explicui, vasorum utriusque generis fabrica, varietate illarum complicationes, & anfractus eo potissimum respiciunt, ut sanguinis per cerebrum motus hac ratione retardetur. Quod iis clarum erit, atque perspicuum, qui cogitant, ad vasorum resistentias, quibus fluidorum motus & influxus simul determinantur, praecipue referri conditionem canalium, per quos ea protruduntur. Etenim cum frictio multum augeatur, ut haec ex mechanicorum scholis repetam *i)* si linea directionis corporis incedentis, ad superficiem, super quam incedit, fuerit obliqua, satis exinde patet, in variis illis curvaturis & complicationibus, arteriarum, ubi in quovis flexionis puncto angulus incidentiae mutatur, & nova resistentia oritur, sanguinis per eas progressum non esse sine insigni frictione. Nihil vero aequae motum velocitatemque fluidorum cohibet, & retardat, ac frictio, quod cum ab aliis tum imprimis a cl. MARIOTTE scite demonstratum fuit *k)* Quo fieri omnino debet, ut sanguis dum per tortuosos, & varie incurvatos ductus capitis progreditur, ob eandem frictionem maxime retardetur. Accedit & hoc, quod in arteriis mutua ἀνασωμώσεις coniunctis cruor oppositis veluti nisibus sibi occurrere videatur. Unde & ipse eius impetus aliquantum minui solet. Praeterea, cum arterias, quae per cerebrum eiusque meninges distribuuntur, aliunde iam constet, tendinea, atque robusta tunica esse destitutas, cuius vi & elatere se alias constringunt, & sanguini, cuius nisu expanduntur, resistunt, & systole hac, novo velut impetu propulsant, nova ex causa, sanguinis per cerebrum iter difficilissimum redditur, ut facile in arteriis cumuletur, easdemque distendat. Atque tria haec, sanguinis nimirum copia insignis, tardior per cerebrum progressus, & arteriarum expansio clare admodum ostendunt, perfacile esse, ut sanguis pro re nata iis in vasis subsistat, atque se ipsum libero in venas socias aditu intercludat, novi autem accessu semper cumuletur, vasa dilatet, multaque & gravissima mala pariat.

XIII. In

i) Secundum theorema 663. Element. Mechan. WOLFFII.

k) Traité de mouvements des eaux p. 256.

XIII.

In subsidium vero data his partibus a prouido naturæ au-
ctore fuit dura mater, quæ motu & contractione sua, cum sangui-
nem tum neruorum fluidum aliquantum propellit. Placet enim
mihi sententia, quæ a medicis duobus Romanis GEORGIO BA-
GLIVO *l)* & ANTONIO PACCHIONI *m)* qui multa industria
argumentum hoc excusserunt, proposita fuit, quam miror a tam
paucis receptam esse medicis, cum tamen & illorum experimen-
tis satis comprobata fuerit, atque ad explicandas permultorum
motuum, qui tam secundum, quam præter naturæ ordinem in
corpore nostro contingunt, rationes, multum momenti afferat.
Quippe existimant Viri literatissimi, duram membranam non te-
lam membranofam simplicem & inuestiendo tantum cerebro de-
stinatam esse, sed ex variis fibrarum ordinibus conflari, lacertos-
que fibrosos, perquam robustos, & solidos continere, iisdemque
admirabilem quendam & insignem inesse elaterem, cuius bene-
ficio se placide constringat ea, & hac systole sanguinis, neruo-
rumque fluidi decursum adiuuet. *n)* Neque vero illam putant
intra solum coerceri cranium, sed longius produci, atque ita ex-
pandi, vt omnes aliæ totius corporis membranæ, fibræque mem-
branacæ eius propagines, & soboles esse videantur.

Motus & matris.

XIV.

Verum ratio instituti me monet, vt his præmissis demum
ad explicandum omnium, quæ cum apoplexia coniunguntur,
Θαίνομένων nexum deueniam. Idque nulla alia ratione promptius
expeditum iri puto, quam si ea omnia ad turbatum sanguinis per
vasa cerebri & meningum circuitum, indeque factam tubulorum
medullarium compressionem, secretionemq; & deriuationem flui-
di neruei interceptam, refero. Etenim si sanguinis per vtraque
meningis & cerebri vasa itus reditusque quacunque ex causa re-
tarda-

Ipsa apoplexie theoria.

---

l) de fibra motrice. *m)* de duræ meningis fabrica & usu. *it.* Epist. ad LVDOV. TESTI. vid. *Act. Erud. Ann. 1701. p. 45.* *n)* Vid. & JOANN. HIACINTHVS VOGLI *in fluidi neruei Historia.*

tardatur (§. 12.) utique inde eueniet, ut cum secundum constitutas Naturæ leges, vi motuque cordis nouus perpetuo per arterias carotides & vertebrales eo compellatur, & euibretur, cui uero ex arteriis in venas socias nullus patet aditus, vi pressuque eius, quaqua uersum in latera tunicarum nitentis, arteria, quibus omnis renitendi facultas perit, distendantur, expandunturque, & hinc tubuli medullares, quos tam exiguos, & angustos esse supra memorauimus, comprimantur atque exinde, secretio ac deriuatio fluidi neruei ad corpus, coerceatur. Quæ cerebri compressio quantum ad turbandam atque inuertendam sensus motusque rationem valeat, ut eo rectius intelligatur, non alienum uidetur, recitare exemplum hominis cuiusdam, qui postquam magnam cranii partem casu nescio quo perdidit, haud ita pridem Lutetiis Parisiorum stipem ostiatim petiit, atque a multis uisus obseruatusque fuit. Etenim cerebro, quod denudatum erat, leniter admodum presso, scintillas sibi ex oculis egredi, ille prodidit; ex uolentiori autem eius compressione aurium tinnitum percepit, postea uero, aucta hac, vertigine, & sopore correptus fuit, atque demum in ueram apoplexiam incidit; His tamen peractis, quando remittente pressione sibi relictus fuit, ad se sensim sensimque rediit. Atque eadem fuerunt *Φαινόμενα*, quæ in canibus, quorum cerebra denudauerant, & nunc mitius nunc grauius compresserant, clarissimi Viri, WEPFFERVS atque PEYERVS notaauerunt, quorum operas, ut ueritas eo magis eruatur, cuilibet facili negotio imitari licet. Præter hæc uero ad confirmandam sententiam meam idoneos atque locupletes testes aduoco Viros celeberrimos, qui obseruationes de Apoplexia anatomicas nobis reliquerunt (§. 4. 5.) Ex eorum enim relatu satis constat, uasa apoplecticorum multo cruore esse turgida, quæ difficilem sanguinis circuitum indeque factam sui expansionem satis opinor, arguunt. Ex nimio eorum infarctu aliquando euenit, ut uel eo in loco, ubi arteriæ cum uenis coniunguntur, paululum secedant, vel

o) Vid. Cl. BORETHI *Dissert. de Epilepsia ex depresso cranio*, Regiomont. habit.

vel violentia quadam plane disrumpantur. Vnde sanguinem in cerebrum profundi nemo non videt. Nec aliam puto esse causam, cur & serosus humor nonnunquam in cerebrum delabatur. Quando enim ex intercepto sanguinis in venas regressu cruor intra arterias accumulatur, serum, quod vna cum sanguine, & in nonnullis quidem maxima copia aduehitur, eo copiosius extrudi, atque secedere solet, nec modo in cerebro, sed pulmonibus quoque & aliis partibus reperitur, potiusque effectus, quam causa mali esse videtur. Quod satis euincitur experimento Lovveriano. Si enim vena iugularis aut cruralis in cane viuo per horam constringitur, hydrops vel capitis, vel crurum inde excitatur, quod lymphæ alias per venas cum sanguine abitura, nunc eo copiosius per vasa lymphatica secedit, eaque vel distendit, vel plane dissoluit. Atque ex his non difficile erit, ingenio atque ratione assequi, quomodo cuncta inter se consonent, atque conspirent, & ab vna hac causa, omnia ea, quæ superius percensui, oriantur (§. 2. 3. 4. 5.) Ac primo quidem nunc nullo fere negotio intelligamus, licet, quare motus sensusque tam cito pereant, atque omnia membra, postquam musculis robur & tonus subtractus fuit, relanguescant, & relaxentur, & corpus ilico in terram prosteratur, & quare etiam omnis mentis vis & cogitatio tam repente velut intereant. Atque ita etiam se res in reliquis habet. Quando enim musculi, quibus laryngis atque linguæ, itemque pharyngis motus debentur, nec minus & ii, quibus maxilla inferior attrahitur, relaxantur, nulloque amplius fluidi affluxu recreantur, inde euenit, vt vocis vsus pereat, & nihil quicquam deglutiri possit, atque os hians & apertum cernatur. Si idem sphincteri ani, vel vesicæ vrinariæ contingit, feces, & vrina non amplius retinentur, sed sponte prodeunt. Quando sanguis in carotides internas iam satis turgidas non admittitur, in externas secedit magna copia, atq; hinc fit, vt vasa faciei adeo intumescant, & in conspectum veniant, ac genæ robore quodam suffundantur, disruptoque vase quodam sanguis externe profundatur, & caput, copia eius, maxime, vbi putredo accesserit, miram in magnitudinem, post obitum distendatur. Et cum ex ratione, quam iam attuli, lymphæ copiosior per difficiliorem sanguinis

guinis circuitum fecernatur, id quidem efficitur, ut humores quoque oculorum, copiosius in sua deriuentur receptacula, oculosque distendant, ut exinde prominentes rigidi, & quasi vitrei compareant, quemadmodum & lacrimæ ex eadem causa verius manant. Quamdiu cerebellum saluum & incolume conseruatur, facile est intellectu, motum cordis & pulmonum superesse adhuc, illo autem violato, & hunc aboleri. Verum tamen ut plurimum nobiliora hæc viscera, vel ob hanc causam, in societatem laborum vocantur, quod ubi per cerebrum turbata fuit circuitio sanguinis, hic necessario maiori copia ad vasa alia, atque hinc etiam pulmonum propellatur, eademque expandat, unde respiratio difficilior reddi solet, atque ipsum etiam cor, ut molem sanguinis, cuius insignem alias partem cerebro impertit, per reliquum corpus circumagat, maiori longe impetu connititur. Quum & pectus suos habeat musculos, quibus attollitur, patet, iis resolutis respirationem iterum periclitari, atque pectus in primis adeo compressum, & velut vinculo adstrictum videri. Qua quidem ratione fieri oportet, ut, dum aer in pulmones admissus, nec rite iterum explosus, in trachea, & gutture diutius agitatur, atque alius ob alio consequente per loca inæqualia & aspera protruditur, ad rimulam laryngis membranaceam, & epiglottidem allidendo, harum agitatione & tremore partium cum fonitu & stertore tandem elidatur. Quoniam spasmus duræ matris sæpius cum apoplexia sanguinea coniungitur, ex eo omnes conuulsiones cuiuscunque generis fuerint, atque ipsos etiam vomitus repetendos arbitror. E contrario in pituitosa apoplexia relaxari meninx ista & omnem motus impetum amittere videtur. p) Respirationem in sanguinea liberiolem, quam in serosa esse existimo, quod qui sanguineam experiuntur, illorum sanguis tam copioso sero & phlegmate haud abundat, ut proinde nec tam largo prouentu in pulmonum vesiculas, quam in phlegmaticorum corporibus secedere possit. Quum phlegmatici venas alant non adeo copiosas, & sanguinem minus sincerum, floridum,

---

p) Vid. inpr. LANCIS. *de mort. subit. Lib. II. Obs. 1.*

ridum, atque elasticum, sed multa potius pituita permixtum, nec facies rubet, sed expallescit potius, nec tument venæ, nec alia eueniunt, quæ a copioso sanguine proficiscuntur. Teporem corporis motuum febriliū indicem esse arbitror, quibus intestinus sanguinis motus ad materiam perniciosam dissoluendam discutiendamq; excitatur. Quum secundum naturæ leges liquidum quoddam in bronchiis & aspera arteria separetur, id quidem eo copiosius, si sanguis ægre admodum per pulmones agitur, sub his laboribus secedet. Aer igitur, qui difficulter etiam per tracheam fertur, eidem permiscetur minutatim, idque sensim sensimque in spumam attenuat, atque per asperam arteriam ad os compellit. Vnde etiam non nisi præsentē maximo suffocationis, imo ipsius mortis periculo spuma in ore comparet. Quum sensim sensimque generari morbus, & cerebrum pariter atque nervi successu temporis vitium capere queant, antecedent quædam interdum, quæ morbi aduentum denuntiant. (§. 2.) Ea vero omnia vel sanguinis ad caput congestionem indicant, vel ad motus sensusque læsiones commode referuntur, quorum ratio ex iis, quæ huc vsque disserui, apte exponetur. Quotquot superius commemoratæ fuerunt causæ, eæ omnes id efficiunt, vt sanguinis per vasa cerebri progressus admodum turbetur, atque cerebri fibrillarumque eius compressio oriatur. Aliæ enim externe cerebro incumbunt, aliæ humores in vasis totius corporis, inprimis capitis cumulant, aliæ ex aliis partibus cruorem maiori copia ad cerebrum propellant, aliæ sanguinem commouent, & rarefaciunt, aliæ lentorem, & visciditatem eius pariunt, aliæ vtramque meningem & sinus ac vasa cerebri, vel relaxant, vel constringunt & coarctant, vel plane dissoluunt (§. 8. 9.) Id quod nunc eo, quem supra secutus sum, ordine, demonstrepo. Ac primo quidem nemo est, qui ignoret, sanguineis magnam sanguinis esse copiam, vasa autem exigua, paululum laxiora, & ad impetum sanguinis sustinendum non satis vegeta, quæ hinc facile ab humorum copia distendantur. In senibus vero fibrarum tonus maxime mutatur, vt in aliis eæ partibus rigidiores, in aliis vero laxæ admodum euadant, atque hinc vterque sanguinis motus admodum turbetur.

Vnde & partes ex quibus cruor est compositus, non accurate inter se permiscetur, sed ex connubio suo sensim sensimque dissoluuntur. Neque vero etiam sanguis rite amplius ab inquinamentis suis & quisquiliis per emunctoria, quorum naturæ parens varia in corpore nostro exstruxit, repurgatur. Ipsi etiam ventriculo pristinus in senectute haud amplius constat vigor, nec alimenta in chylum mutat, reficiendæ naturæ admodum idoneum. Qua ratione pituita in sanguine multis quotidie modis augetur. Quod si ergo sanguis eiusmodi viscidus & mucosus maiori impetu & copia ad caput fertur, nec dura matre admodum debili & relaxata ulterius propellitur, apoplexiæ & quidem potissimum ferosæ via commode aperitur. Interim tamen fit facile admodum, ut & iuvenes, qui sanguine abundant, si eundem quibuscunque ex causis nimium commouerint, in eundem morbum incidant. Cur breuioris colli homines facilius quam reliqui hoc morbo tententur, haud asseueranter dixerim. Si quid tamen ego coniectura assequor, quæ vero per anatomen magis confirmanda foret, singularis forsan vasorum fabrica, & tortuosus magis, quam in aliis decursus efficiunt, ut sanguinis ex capite regressus multum retardetur eiusque congestio longe facilius eueniat. Quare iis, quibus copiosus per venas sanguis fertur, apoplexia præ aliis minetur, ratio tam plana est, atque euidentis, ut pluribus verbis explicari haud debeat. Quum vero obiores & ipsi vel sincerum sanguinem copiosum, vel multa pituita permixtum in vasis alant, & ut plurimum otia ament, totoque die desideant, somnoque largiori delectentur, patet, quare & ipsi ad affectum hunc inclinent. Per vitam enim otiosam, nullisque exercitatum laboribus, sanguinis circulus admodum vitiatur, & multæ quisquiliæ, quæ alias per tot naturæ exitus foras amandari solent, retinentur, fibræque elasticæ perquam torpidæ & languidæ euadunt, & si lautior inprimis victus accesserit, sanguinis copia multum augetur. Somni autem tempore affluxus fluidi neruei ad musculos impeditior redditur, omnesque corporis fibræ admodum resoluuntur. Quare etiam pulsus arteriarum & respiratio multum relanguescunt, habitus vero corporis

poris cum vasis tumet, sanguinis autem circuitus per caput totumque corpus parum retardatur. De iis, qui hereditatis veluti iure morbo exponuntur, nihil definitio, quum affectuum hereditariorum ratio abstrusa adhuc & abscondita, nec recte ab vilo vnquam explicata fuerit. Quamobrem vt opinor satius erit, ignorantiam fateri ingenue, quam obscuris ineptis, atque ieiunis vocibus, quæ nec intelligi nec explicari possunt, eandem obtegere, atque opinionum commenta consuetari, quibus nihil aliud efficitur, quam vt multa dicendo nihil extricetur. Ingluue & commestationibus multus generantur sanguis, qui deinceps data occasione facile ad ebullitionem excitatur. Præterea vero copiosiora ea alimenta ventriculum obruunt atque infirmant, vt nec chylus, nec sanguis melior inde prodeat. Idem etiam damnum afferunt potus ardentis, atque inebriantes, qui multas in stomacho cruditates pariunt, viresque eius conuellunt, chylique elaborationem & secretionem turbant quam maxime, in ipso autem sanguine id simul efficiunt, vt gelatinosa eius portio coeat, & in coagulum mucumque mutetur. Ita sensim, sensimque morbum producant. In aliis vero longe velocius eum accersunt. Vbi enim ii qui sanguine & succis affluunt, ardente & spirituosissimo eiusmodi liquore abutuntur, omnes summa effervescentia humores incendi sibi atque agitari sentiunt, vt exinde vasa corporis confestim diducantur, atque caput in primis petatur, & meningum ac cerebri tubuli distendantur. Quibus crebra & frequens narium fuit hæmorrhagia, ad eorum capita semper sanguinis congestionem fuisse factam exinde intelligimus. Quæ vbi perseverat, nec tamen per defluxiones dissoluitur, sanguis magis magisque in vasis cerebri accumulatur, atque eadem expandit. Atque hæc etiam reliquarum hæmorrhagiarum, aliarumque sanguinis emissionum est ratio. Primo enim dum per eas aliqua sanguine laticis copia ordinarie alias detrahitur, omissis iisdem ista in corpore remanet, nouisque quotidie accessionibus augetur. Deinceps autem ita naturæ fert consuetudo, vt ad illas vias, per quas exitum sanguini parat, insignem antea eius quantitatem vehat atque compellat. Quando itaque egressum, quem molitur, sanguis non inuenit, aucta eius identidem copia, sæpenumero contingit, vt eæ

partes, ad quas delatus ille fuit, spafmo constringantur (quod potiffimum ex menftrui atque hæmorrhoidalis fluxus fuppreffione accidit) & cum impetu cruorem intus contentum ad alia vifcera proiciant, qui in iis maxime fubfifitet valis, & accumulabitur, qui minori robore & elatere renituntur. Aefate admodum æftuofa & feruida humores expanduntur infigniter, atque canales per quos progrediuntur, diducunt. Vbi vero humidior deinceps tempeftas fuccefferit, fibræ magis relaxantur, & tonus atque elater vaforum multum minuitur, vt languidiori longe impetu humidum propulfent. Quibus ex caufis cum aliis in partibus facile humorum fit decubitus, tum præcipue in capite, quod liberum, nec vt reliquum corpus, pluribus munitum integumentis, aëris iniurias maxime experitur. Præterea vero cum transpirationi eiusmodi hiemis humidæ frigidæque conftitutio non parum officiat, feri colluuiæ in corpore maxime augetur. Nam quamuis & frigus boreale illam turbet, id tamen minori fit periculo, partim quod humores corporis, vt reliqua fluida, inde aliquantum confumuntur, partim etiam, quod tonus vaforum fibrarumque robuftior redditur, vt hæc fuperflua non modo fine fanitatis detrimento tolerari queant, fed etiam per alias vias e corpore exterminentur. Inde enim videmus hieme frigida, plus vrinæ excerni, quam ipfa æftate. Neque etiam aliam ob rationem fit, vt, quamuis fecundum experimenta SANCTORII per triginta annos inftituta, perfpiratio ab æquinoctio autumnali ad folftitium hibernum adeo minuatur vt fingulis diebus libra vna decedat; q) nullum tamen eiusmodi detrimentum inde oriatur, quam fi verno vel æftiuo tempore ea per intempeftiuam perfrigerationem impeditur. Quum acre & intenfum frigus fpafmos & conftriktiones partium externarum efficiat, quibus compriuntur vafa, & coarctantur, atque fanguis magis ad interiores partes deducitur, facile accidit, vt vi eius copiaque in minimis vafculis aucta, fibi ipfi viam præcludat, canalesque diftendat, & in iis detineatur. Accedit & hoc, quod frigus fanguinem coagulat, & transpirationes fiftit, partes vero teneriores, & exquisito fenfu præditas, vt membranas, quam maxime stringit, & contorquet.

Qui

q) Vid. *Medic. Staticæ, Sect. II. Aph. 7. 8.*

Qui caput aqua calente lavant, ii & multum sanguinem eo all-
ciunt, & caloris vi admodum turgidum atque rarefactum. Quan-
do autem per frigus immodicum mox iterum vasa coangustan-
tur, sanguis eo iam adductus, veluti in angustias redigitur, vi-
isque interceptis, liberum in cerebri tubulis eundi spatium am-
plius non habet. Quod si materia inutilis atque corpori inimica,
a connubio sanguinis iam tum separata, & ad cutis ambitum tubu-
losque sub cutaneos naturæ imperio & robore profligata, aut ad alia
loca leuandæ valetudinis causa deposita, vel sponte iterum recedit,
vel per iniurias externas repellitur, incredibile propemodum
dictu est, quam variis atque exitiosis malis corpus excruciet.
Quippe acris eiusmodi corrupta, & corrodingi vim habens ma-
teries, veneni naturam velut induere videtur, & licet mole val-
de exigua, insigni tamen corpusculorum suorum subtilitate in
partes nervosas exquisitiori sensu præditas agit, & truculenta
instar veneni symptomata excitat. Membranas enim maxime
infectat, earumque inflammationes, spasmos convulsiones, præ-
sertim in corpore a morbis iam imbecilli producit. Tantas vero
nocendi vires, tantamque virulentiam, quas, priusquam ex ha-
bitu corporis repulsa fuit, non prodidit, non alia ex causa habe-
re videtur, quam, quod, donec ipsa siue putredine siue caustica sua
indole corpori inimica, succo & sanguini permiscetur, atque per
vasa rapitur, sic inuoluta & celerius promota, liberum agendi
spatium non inueniat, deinceps vero, ubi ex reliquarum sangui-
nis partium societate secessit, sui iuris facta, & ab inuolucro li-
bera, visceribus adhærescat, atque perniciousam suam naturam lon-
ge promptius declaret. Nequid dicam, quod ex sanguinis com-
munionem exclusa, omnis motus agitationisque expers, mora
subtilior & acrior reddatur. Ac quamvis etiam in sanguinea va-
sa recipitur, nunquam tamen cum reliquo sanguine humoribus-
que ita subigitur, ut eidem intimius remisceatur, sed potius instar
veneni subtilis in nervosas partes se altius penetrat, ibidemque
spasticas atroces stricturas efficit. Quod si itaque duram menin-
gem aggreditur, & eas, quas iam memoravi, stricturas generat,
spasmo contorta ex cerebrum & cerebellum complicitur, & ita
comprimit, ut sanguinis per sua vasa decursus tardior longe &
diffi-

difficilior inde euadat; vel eadem hæc meninx post diuturniorem constrictionem relanguescit tandem, atque resoluta maxime & relaxata sanguinis, & neruorum fluidi progressum suo motu haud amplius adiuuat. Iracundia nimium in sanguine feruorem & ebullitionem excitat, eumque a corde ad partes remotas maximo cum impetu circumagit. Vnde fit, vt facies plerumque rubicunda & inflata reddatur, oculique toruum videant & velut scintillulis micent, vasa, quæ antea erant inania, intumescant, & in conspectum facile veniant, pulsusque & respiratio maxime increbescat, cor palpitatione conflictetur, dentesque stridant, & spuma ore excernatur. Quamobrem dum sanguis hoc modo ad cerebrum euibratur, variis ille conturbationibus occasionem suggerit, ita vt alios cernendi, audiendique sensus delinquat, alios tantus tremor teneat, vt pedibus insistere non possint, alios epilepsia, alios apoplexia inuadat. Contra vero a terrore habitus corporis constringitur, vasaque in se recedunt, & detumescunt, & cum faciei pallore partes externæ frigus quoddam perpetiuntur, & contremiscunt, excretionesque cessant vel diminuantur, atque cor inusitata laborat palpitatione, & præcordia suffocante propemodum anxietate strangulantur. Ex quibus clarum satis est, atque perspicuum, sanguinem eo tempore ab externo corporis habitu magis ad interiores reuocari partes, atque vbi apoplexiam parit, maiori copia & impetu ad cerebri vasa prouere, eaque admodum dilatate, vt circuitus ipsius exinde retardetur. Tristitia animique angor vires subtrahit, tonumque & robur partium eneruat, ac pulsum efficit exiliorem & lentum, appetentiamque & digestionem alimentorum ita deiecit, & corpus adeo mutat, vt non secus ac in terrore facies expallescat, cutisque flaccida, & transpiratio remissior reddatur, partes vero externæ refrigescant, aliusque crebris tentetur deiectionibus, & somni tranquillitas admodum turbetur. Quæ omnia ita comparata esse videmus, vt congestionem sanguinis, & tardiori per difficiles vias motui multum tribuant, idque eo magis in cerebro, quo magis illud affici atque infirmari moerore intelligimus. Venere vires prosteruntur, atque cerebrum & neruosum genus imbecille admodum euadit, corporisque non minus, quam ani-

mi vigor, & alacritas pereunt. Præterea sub ipso veneris actu & congressu feruidiori, vt **ILLVSTRIS PRÆSES** egregie exposuit *r)* quando animus ex ideis rei veneræ commoueri admodum, & extra se poni consuevit, destructo animalium æque ac vitalium æquilibrium motuum, legitimus partium vsus, earumque functiones non mediocriter peruertuntur, magnaue fit sanguinis ebullitio, & celer per sua vasa decursus, quod pulsus eo tempore velox, & vehemens cordis palpitiō, tremores partium, pedumque vacillationes satis declarant. Vbi itaque sub hoc feruore sanguis ad vasa cerebri magno impetu deducitur, ibi facile intra meningum canales & cerebri arteriolas coactus & compressus distendit eorum latera, atque expandit. **ILLVSTRIS BERGERVS**, dissectis canum, dum ab assumpto opio somnolenti erant & stupidi, craniis, arterias cerebri obseruauit tum maiores tum minimas, sanguine admodum turgidas atque expansas, tanquam inflammationem paterentur, eleganti spectaculo comparuisse, sectasque sanguinem floridum & tenuem profundisse. *s)* Ipsæ etiam arteriæ per medullarem neruorum opticorum substantiam ad oculi vsque retinam productæ, huiusque reticulari expansioni intextæ sanguine tuebant. Nullum vero est dubium, quin ex omnium, quæ *νάρκωσις* excitant, vsu simile quidquam eueniat. Inde vero cognoscimus, vbi sulphur eiusmodi anodynum vaporosum humoribus admixtum fuit, eo tenuissimas cerebri arteriarum membranas extendi & dilatari, adeoque sanguinis difficilem admodum reddi progressum. Atque ex mente quidem **ILLVSTRIS BERGERI**, opii sal acre volatile & sulphureum in parte gummosa, resinosaque coactum, a motu succorum corporis solutum atque exagitatum, hosque intus vicissim exagitant, insignem sanguinis æstum, & subitam rarefactionem, indeque omnes illos effectus producere putatur. Aliam vero tenet sententiam **ILLVSTRIS PRÆSES**, *t)* qui sulphur eiusmodi vaporosum altius membranarum & neruorum poros subire, & purissimum neruorum fluidum destruendo, tonum ac motum solidis subtrahere existimat. Sed de his disquirere opinionibus meum non est, nec

G

ad

---

r) Diss. de morb. ex nim. vener. vsu. *s)* de vi opii rarefaciente Diss. *t)* Med. Systemat. Tom. II. Part. II. c. 7.

ad instituti rationem pertinet, cum satis illud liqueat, & vtraque sententia confirmetur, vasa meningis, & cerebri per ea distendi ingniter, sanguisque progressum maxime retardari. Atque eadem etiam ratione, in iis, qui carbonum fumo interierunt, cerebrum maxime affectum, vasa meningum omnium sanguine expansa, infarcta & veluti inflammata reperiuntur. u) Inest vero carbonibus æque ac materiis fermentantibus principium $\phi\lambda\omicron\gamma\iota\varsigma\omicron\nu$ maxime elasticum, quod ab efficacia fermentationis aut ignis aperti excitatur, magnaque vi & copia expellitur, & vel cum humido, vt in musto, vel terrestribus particulis vt in carbonibus commistum expandere se nititur, & quando spatium in locis clausis non inuenit, vasa sæpius magno impetu dissiicere solet. Vbi vero per inspirationem in pulmones admissum, atque ibi liberum se dilatandi spatium natum fuit, quam maxime se explicat. Quapropter dum pulmones tanta, quanta vapor expanditur, vi, reagere atque se contrahere haud possunt, alternus eorum motus cessat, & respiratio vitium capit, & liber per vasa pulmonum sanguinis transitusturbatur. Quo fit, vt hic maiori copia & impetu ad cerebrum pulsus, eodem modo, vt sæpius declaravi, arterias meningum distendat, & sensim sensimque in iis cumuletur. x) Vapores mercuriales aliique, indole sua venenosa spasmus partibus nerueis & membranosis inducunt, vt proinde, vbi similem in cerebri meningibus constrictionem efficiunt, sanguinis decursus, per arctiorem harum compressionem maxime impediatur. Collo per focale arctius constricto, comprimuntur venæ iugulares, hincque refluxu intercluditur sanguis, & in capite colligitur, atque si liquoris vinosi abusu commotus fuerit, vasa distendit, atque expandit. Eandem sanguinis commotionem solis radii suscitant, omnisque ignis calor; meditationes autem cerebrum atque meninges eneruant quam maxime, vt impulsus, quo sanguis alias proiiciendus erat, inde relanguescat. Quum sub decliuiori capitis situ sanguis per venas iugulares ægrius ad cor redeat, in affectibus autem hypochondriacis atque

u) Vid. *Histoire de l'Academ. Royal des sciences Ann. 1710. pag. 727.*

x) Vid. inpr. de vaporibus mustaceis ILLVSTR. STAHL *Zymotechn. fundam. c. X.*

que hystericis, spasticæ constrictiones perpetuo coniungantur, quæ sanguinis circuitum peruertunt, vt hac ratione maior eius quantitas ad superiora moueatur, atque præterea ex partibus externis tunc pariter adstrictis, & frigidis, ad interiora viscera, atque adeo, si reliqua consentiant, ad ipsum etiam cerebrum cruor amandetur, facile nunc morbi attoniti ex his causis origo intelligetur. Quando grauidæ ex ipsa grauiditate in apoplexi- am incidunt, nullam aliam causam esse suspicior, quam quod compressione venæ cauæ ab vtero grauido facta sanguis itidem maiori copia & abundantiori flumine ad partes superiores vehatur, quamuis interdum & spasmi abdominis in iisdem accedant. Nec in iis, qui ex acidularum abusu attoniti fiunt, aliam causam cogitando assequor, quam quod vbi eæ per colatoria consueta non rite iterum ex corpore proscribuntur & eliminantur, mole humorum aucta, tubuli in meningibus & cerebro nimium distendantur. Tumores vero, apostemata, polypi, manifesto sanguinis circuitum turbant, atque fibras cerebri medullares comprimunt, quod etiam in læsionibus externis violentis fieri solet. Namque vel fragmenta cranii introrsum versus cerebrum adiguntur, vel cerebrum alia ratione insigniter concutitur, vel vasa dirumpuntur, & sanguinem copiosum profundunt. Quæ profusio nunc quidem a vi instrumenti ad interiores cerebri partes adacti, nunc vero a sola grauiori cerebri commotione & concussionem proficisci solet.

XV.

Ex iis itaque, quæ hætenus in hanc sententiam edisserui, satis opinor clarum manifestumque esse, quo iure apoplexia affectus grauis truculentusque appelletur. Quotquot enim ea, imprimis si fortior fuerit, percelluntur, breui admodum temporis interuallo naturæ concedunt, & vix horas viginti quatuor superant. Et quamuis HIPPOCRATES attonitum septem diebus interire arbitretur y) id tamen non de alia, quam de leniori intelligo apoplexia, atq; in mea etiam sententia varijs Medicorum sententiis

Prognosi

y) Sect. VI. Aph. 51.

tiis confirmor. CÆLIVS quippe AVRELIANVS graviore Apoplexiæ tertium diem constituit, atque NENTERVS z) exemplum feminæ, quæ ex fortiori apoplexia sub finem tertii diei obiit, tanquam singulare enarravit. Vtique vero hic apoplexiæ gradus in oculis animoque habere decet, cum, quæ cum grauioribus symptomatibus, & respiratione difficiliore coniungitur, vehementius semper portendat periculum, quam quæ iisdem destituitur. De vtraque autem valet sententia, quam iam olim tulit HIPPOCRATES, qua vehementiorem plane non, debilem vero difficulter solui existimat, aa) Neque minus & ipsæ causæ, si diligentius expendantur, iudicium acuent, vt de periculo certius constet, cum longe grauius afferat, quæ febribus acutis, epilepsiæ & læsionibus capitis maioribus accedere solet apoplexia, quam quæ ex leuioribus causis exoritur. Triplici autem exitu terminari solet. Vel enim perfecte desinit, quod in Apoplexia paululum fortiori rarissime contingit, vel si superatur, alium morbum relinquit, vel ipsam denique mortem arcessit. Quibus itaque indiciis hæc quodammodo prænosci queant, breuiter exponam. Atque ex vitæ salutisque signis, de quibus initio dicere decreui, primas tenent respiratio aliquantum libera, pulsusque, & faciei color, qui a naturali parum recedit, & motus sensusque paulatim redeuntis vestigia; quæ vtique omnia euentum minus funestum pollicentur. Pari etiam modo animum erigunt naturales sanguinis euacuationes, quæ quum suppressæ antea fuerint, nunc instaurantur, quemadmodum iam HIPPOCRATES bb) largiorem hæmorrhoidum fluxum, alii menstruum fluorem cc) alii vteri hæmorrhagiam dd) apoplexiæ optimo fuisse remedio prodiderunt. Nonnunquam etiam in ptyalismum, & fluxum oris lymphaticum, qualem luc venerea laborantes

z) *Fundam. Medic. Cap. de Apopl.* aa) *Secl. II. Aph. 52.* bb) *Coac. Prænot. Lib. VII. Secl. II. thes. 3. p. 905.* ex editione, quæ cum HOLLERII & JACOTII amplissimis commentariis *Lugd. Gall. 1576. in fol. prodiit.* cc) ZACVT. LV-SITAN. *de Princ. Med. Histor. Lib. X. Obs. 33.* dd) *Ephem. Nat. Cur. Dec. 7. Ann. 9. & 10. p. 366.*

rantes post inunctionem mercurialem, aut infantes dentitione difficili affecti, experiuntur, salutari cum euentu vertitur, *ee*) eandemque abscessu in crure sinistro per *μετάσασιν* producto feliciter a natura superatam eruditissimus BORRICHIVS memorat. *ff*) Quod si attonitus vena incisa aliquantum rectius valeat, & respiratio pulsusque melior reddatur, magna profecto salutis spes superest, vt optime PROSPER MARTIANVS doctissimus HIPPOCRATIS interpretis notatum reliquit. Si liquida assumpta non per nares & os resiliunt, sed penitus delabuntur, si acriter vellicatus aut punctus æger aut tandem intensa voce compellatus palpebras mouet, & labia quodammodo comprimit, si sudor leni præcipue in apoplexia manat multus, æquabilis calidus, leuans, itemque vrina multa & crassa excernitur, alui fluxus *gg*) vehementiores etiam ab initio vomitus *hb*) oriuntur, omnia hæc meliora portendunt. Magnam salutis spem præsidiumque in feбри superueniente HIPPOCRATES collocavit. *ii*) At vero HOLLERIVS, vbi HIPPOCRATIS locum in Coacis prænotionibus commentariis suis illustrat, parum sibi ab ea pollicetur, neque VRATISLAVIENSES viderunt vllum per febrim restitutum, licet in permultis pulsus febrilem obseruauerint. *kk*) Quotquot vero HIPPOCRATIS sententiæ fidem habent, non tamen de vera huius febris indole consentiunt. Febrim lentam non intelligi vel ex iisdem Coacis præfagiis satis liquet, vbi ea adueniens mortifera esse iudicatur. *ll*) FORESTVS de feбри ardente explicat. MARTIANVS esse eam ex ephemerarum genere putat,

---

G 3

ee) SENNERT. *Parx. Lib. I. Part. II. c. 33.* BARBETTE *Prax. I. c. 2.* & DECKER. *in notis ad b. l.* *ff*) apud WEPFF. *Hist. Apol. pag. 510.* *gg*) BOERHAAV. *Aph. 1017.* *hb*) Breslauer Natur- und Kunst- Geschichte Herbst-Quart. 1717. p. 389. und Winter-Quart. 1718. p. 524. *ii*) Vid. *Sect. VI. Aph. 51. & Coac. Prænot. Sect. II. Lib. VII. th. 4. pag. 907.* *kk*) *Hist. Merb. Vratisl. Ann. 1702.* Cum quibus & alii consentiunt in den Nat. und Kunst- Geschichte. W. D. 1718. p. 524. *ll*) *Lib. II. thes. 5. τα ἐξάφνης ἀποπληκτικά, λελυμένως ἐπιπυρετήναντα, χρόνω ὀλέθρια*, vbi JACOTIVS in *Comment.* vocem *λελυμένως* solutionis in modum, recte ad sequentem referendam putauit.

putat, magnam requiri BOERHAAVE, *mm*) minus vehementem, morbo tamen proportionatam BERGERVS *nn*) contendit, cuius & mihi præ reliquis placet sententia, quoniam si initio statim, ubi robur corporis aliquantum sibi adhuc constat, maxime in pituitosa apoplexia excitetur febris, eius ope id forsan efficitur, ut sanguis lentus & viscidus, in vasculis cerebri non rite progrediens, aucto liquidorum motu dissolui, atque protrudi paululum queat. Inter signa denique salutaria retulit CÆLIVS AVRELIANVS, si partes quædam spasmodice i. e. saltu errante agitentur. Paucissimis tamen tam felicibus esse contingit, ut salvi plane atque incolumes hoc ex morbo eluctentur. Plures qui ad vitam redeunt, quasdam morbi reliquias adhuc circumferunt, ex quibus grauioris, ex quo emerferunt, periculi semper reminiscantur. Aliis enim pedes epidrosi perpetua madent, alii de sensuum vitiis, partium resolutione, artuum tremore, spasmo cynico, flatibus & borborygmis in abdomine assiduis querelas mouent. Alii perpetim ex leuissima etiam causa, imo & sine causa lacrimantur, alii omnem memoriæ vim perdiderunt, ut ne minimorum quidem recordari queant, & fere repuerascant. Omnium autem frequentissime, imprimis in phlegmatica apoplexia paralysis relinquitur, & nunc quidem omnium ceruici suppositarum partium, quæ paraplegia appellatur, & raro euanescit, sed semper memoriæ iudicii que, & motuum læsiones coniunctas habet, & soporosos hebetes tremulos, timidos, & vertiginosos efficit, *oo*) nunc vnus tantum lateris, & frequentius quidem sinistri quam dextri, & hemiplegia dici solet *) nunc vnus tantum partis, & paralysis particularis, aut paresis vocatur. Atque

mm) *Aph. de cognosc. & cum morb. §. 1017.* *nn*) *Diss. de Apopl. §. 15.*

oo) BOERHAAV. *l. c. §. 1018.*

*) Admiratione dignum est, quod a tribus Italiæ Medicis, LANCISIO, de mortibus subitan. VALSALVA de aure humana & MORGAGNI in *Aduersar. Anatom.* obseruatum fuit, in hemiplegia nunquam hemisphærium cerebri eius lateris, quod in corpore relaxatur, esse affectum, sed in hemiplegia dextri lateris cerebri latus sinistrum, in sinistri vero lateris paralysis, dextrum cerebri segmentum, vitium aliquod capere,

que hanc medicamentis idoneis, tempestiue & mox post apoplexiæ decessum vsurpatis, & per aliquot hebdomades continuatis esse sanabilem nonnullis exemplis Celeberrimus SCHACHERVS, Ordin. Medic. in Academ. Lips. Decanus perpetuus, atque Therapiæ Prof. Primar. Patronus atq; Præceptor meus, ætatem pie deuenerandus cum priuatim de hoc affectu exponeret, confirmauit. Aliquando apoplexia in epilepsiam, quæ nonnullis salutaris fuit, aut grauem melancholiam mutatur. Quod si vero intra tres vel quatuor dies nec perfecte desinit, nec remittit, nec in paralyfin conuertitur, vt plurimum iugulat. Mortem denuntiant stertor magis magisque ingrauescens, & in pituitosa, spuma, quæ in ore collecta comparet pp) quæ tamen probe a saliuâ illa viscida, quam superius non sine salutari euentu profluere commemorauimus, distinguatur. Spuma non nisi parua, nec adeo copiosa prodit, & ex imo quidem pectore paulatim sursum fertur, & sensim sensimque augetur, adeo vt in nonnullis etiam per nares & os excreta fuisse dicatur. Neque minus funestum prædicunt euentum tremor partium, facies cadauerosa, sudor frigidus guttatim hærens, partium præcipue superiorum, cum angustiis pectoris consociatus qq) oculi nebula quadam infecti, ex quibus infaustum signum petitur. Denique non nisi summum vitæ periculum prælagire licet, si errhino in nares insufflato ægrotans non sternutat, neque titillationem quandam persentiscit, si vena incisa nullus sanguis profilit, si post venæ sectionem nullo modo leuatur, imo si post eandem res in deterius labantur, rr) si clyster, vtut minori copia iniectus iterum effluit, si sphinctere resolutio alius sponte delabatur, si leuior apoplexia magis magisque ingrauescit, si pectus subinde attollitur, conuulsionum violentia concussum, atque in sanguineis ipsum etiam caput conuulsionibus agitatur. De pulsu adhuc habeo, quæ paucis moncam, ne medicus in errorem se induci patiatur, atque ex eius conditione neglectis reliquis iudicium ilico

pp) HIPPOCR. Sect. II. Aphor. 43. FOREST. Obs. X. 74. qq) ΕΥ
 τοῖσιν ἀποπληκτοῖσιν ἐπὶ τῇ δυσφορίῃ τῆ πνεύματος ἰδρωὶς ἐπιγενόμενος
 Θανάσιμος HIPP. Coac. Sect. II. Lib. VII. thes. 4. Conf. LOMMII Obs. Me-
 dic. p. 73. & MICHAEL OPP. pag. 372. rr) Vid. CELS. Lib. III. c. 28

ilico ferat. Non raro enim accidit, ut fortibus admodum & validis ictibus arteriæ ad vitæ usque exitum micent. Imo observatum fuit a nonnullis in parte resoluta, & paralyti affecta maiorem fuisse pulsus impetum, quam in membris aliis. In primis vero pulsus, qui ex parvo in magnum mutatur, aucta sensim sensimque magnitudine, rem fere conclamata esse denuntiat. Tandem ii omnes, qui superato tam atroci morbo ad vitam sanitatemque redierunt, facile data occasione in eundem recidunt, atque tunc longe difficilius, & maiori cum vitæ periculo eluctantur. Neque enim cuius tam felici esse contingit, ut illi apud GRUBELIUM ss) mulieri, quæ quinquies licet attonita feliciter tamen raro admodum exemplo restituta fuit. Qui antea liberati levi de causa, vel sine occasione lacrimantur, tt) & torpidi, stupidique manent, de motus sensusque vigore admodum deiecto, ipsiusque imminuta vi memoriæ & linguæ quædam impotentia crebras querelas mouent, & frequentiori tentantur vertigine, ii quidem omnes, si quem leuiorem etiam errorem, in vitæ victusque ratione admiserint, pristino iterum periculo, & grauiori damno exponuntur.

XVI.

Postquam igitur de indole atque origine morbi, varioque eius euentu satis pro instituti ratione egi, nunc ad extremum constituta ordinis lege, de ipsa eius curatione quædam adicere constitutum habeo, qua cum laboranti subuenire valetudini, tum factam eam tectamque conseruare, vel tueri queamus. Atque ut de priori primo loco edisseram, summa openiti decet medicum, ut in tempore aduocatus, mature atque tempestiue, vbi spes aliqua salutis adhuc superest, de idoneis remediis cogitet, antequam radices ille agit, & adultior factus nulli amplius medicinæ locum relinquit. Quando vero attonitum animam iam agere primo suo accessu videt, tum quidem fatius foret, ab eodem penitus abstinere, ne remedia alias præstantissima in suspicionem quandam, ipsaque ars in odium, & inuidiam adducerentur; At enim vero, cum ita ferat

ss) *Eph. N. C. Dec. II. Ann. 8. pag. 101.* tt) Quod in tribus a se observatum esse scribit BAGLIVVS *Opp. p. 76.*

ferat nostri consuetudo seculi, nihil ipsi eorum prætermittendum erit, quæ ad redintegrandam valetudinem alias pertinere purat, quamlibet frustra illa fore animus facile præfagit, ne officium defuisse, & humanam neglexisse salutem videatur. Ante omnia igitur curæ cordique habeat, ut ægrotus in loco temperato, & lucido potius, quam tenebriciso, ac ceruice non decliui & supina, nec tamen plane erecta collocetur. In lecto reponi eos vetant nonnulli, quod in eodem facilius ad somnolentiam, quam sellis inclinent. Qua in re tamen parum momenti situm esse arbitror, in primis, vbi summa infirmitas lectum postulat. Id modo obseruandum erit sedulo, ut pedes vel plumis vel integumentis a frigore satis defendantur, atque hoc fortè humores ad partes inferiores magis magisque inuidentur. Quibus rite decenterque factis Medicus magna cura atque diligentia eo respiciat, ut turbatus sanguinis circuitus tempestiue instauretur, atque id, quod cerebri fibrillas comprimit, ad partes magis remotas, per reuulsionem, ut in scholis dici solet, reuocetur, atque ex corpore educatur, deinceps ægrotus ex profundo illo somno variis excitetur irritamentis, & deniq; sanguis æquali iterum flumine per corpus distribuatur, atq; caput & nerui roborentur. In his enim omnem morbi curationem esse sitam prudentiores dudum perspexerunt. Plurimam proinde spem valetudinis in sanguinea apoplexia ostendit. Venæ sectio, mox principio mali sine mora matureque instituenda, quæ ad hunc affectum superandum magna semper vbiuis terrarum in existimatione fuit, atque cum ipsa a natura, quando suo ex ingenio varias ad soluendum morbum hæmorrhagias excitat (§. 14.) comprobatur, tum ab omnis æui præstantissimo quouis Medico, tanquam præsens & efficax remedium prædicatur. Huius enim ope fit, ut, quando vasa, quæ tumida ante & distenta fuerunt, a mole humorum quadantenus liberantur, ad tonum illa, & systolen suam redeant, eoque contentum propellere sanguinem iam minus compressum & magis mobilem, maiori vi atque impetu possint, quo non modo liberior huius progressio & circuitus, sed ipsis etiam vasis iterum se pro viribus constringendi facultas restituitur, ne amplius expansione sua cerebri fibrillas comprimant, & coarctent. Quamuis autem de copia emittendi sanguinis

nihil certo definiri queat, quæ ex vasorum plenitudine, habituque pulsus, & conditione virium, non modo præsentium, sed quales antea etiam fuerunt, quam malum ingrauesceret, & reliquis optime determinatur, multum tamen interest, ut largius paululum educatur, vel venæsectio pro re nata iterum iterumque repetatur. Quoniam igitur in iis capitis morbis, qui sanguinis congestioni, vasorumque distensionem debentur, quæ in vicinis partibus instituitur, venæ incisio fructuosa præ aliis & salutaris existimatur *tt)* primo quidem, more in nostris terris recepto vena aperiatur brachii, & sanguis largiori copia ad octo vel decem uncias detrahatur, vel si certis ex causis fieri id nequeat, iterum iterumque venæsectio sed moderatior repetatur, aut, quod ego longe conuenientius esse iudico, postquam aliqua portio sanguinis per venam brachii euacuata fuit, deinceps quædam iugularium externarum fecetur, quarum incisio a tot præclaris & multa artis exercitatione sat probatis medicis SEVERINO *uu)* BOERHAAVENIO *xx)* LANCISIO *yy)* FREINDIO *zz)* BERGERO *a)* III. PRÆSIDE *b)* VRATISLAVIENSIBVS *c)* etiam atque etiam commendata fuit. Et quamuis nonnulli sectionem earundem statim a principio suscipiant, neque id alienum a ratione videatur; tamen verendum erit aliquando, ne in iis, quibus copiosissimus per vasa sanguis fertur, aut per inferiorum partium spasmos cruor ad caput propellitur, maior humoris copia eo inuitetur. Quod si igitur eas incidere placet, collum antea leniter constringatur linteo, quod sectione facta statim detrahatur. Ita sanguis sine ligatura, sponte manabit. In horum locum alii & imprimis HILDESHEIM *d)* venas frontis linguæ & narium, hasque postremas CALDERA etiam ab HEREDIA substituunt, alii ex eadem causa narium scarificationem paulo profundiore, quæ olim Aegyptiis in usu fuit, admodum

tt) HOFFMANNI *Med. System. Tom. III. Sect. II. c. 9. Theor. 10.*
uu) *Chirurg. efficac. P. II. c. 16.* *xx)* *Aphor. 1030.* *yy)* *de mort. subit. Lib. II. c. 5.* *zz)* *Comment. in libr. Epidem. Hippocr. pag. 113.* *a)* *Diss. de Apopl. §. 17.* *b)* *l. c.* *c)* *Natur- und Kunst-Gesch. Winter-Quartal. 1719. p. 524.* *d)* *Spicil. Anat. VI. e)* *Tribunal. Med. p. 239.*

dum extollunt. Quæcunque autem secetur vena, vnum habeo, quod adhuc moneam, ampliori eam incidendam esse foramine, vt sanguis eo promptius atque liberius decurrere queat. JOANNES denique BAPTISTA MORGAGNI, Illustris Vir, atque ex anatome magnam nominis gloriam consecutus, venarum occipitalium incisionem in omnibus affectibus soporosis eximie collaudauit, eoque præsidii genere se egregio cuidam Medico magnam tulisse opem prodidit. *f)* Quoniam enim hæ venæ intra cranium cum vtroque laterati sinu communicant, instituta earum sectione, sanguis, quem in sinus conuecturi erant, auertitur, atque hinc reliqui sanguinis, qui per eosdem sinus progreditur, copia minuitur aliquantum, motus autem non sine emolumento augetur. Quia vero earundem venarum trunci profundius semper siti, & nonnunquam in plures, minoresque ramos diuisi reperiuntur, cucurbitulas, & crebras, altasque incisiones anteferendas putat. Atque ex his intelligitur, qua ratione ZACVTVS LVSITANVS desperatæ apoplexiæ cucurbitula bis in occipite profunde scarificata succurrere potuerit. *g)* Neque alio etiam consilio JOANNES CATHERWOOD Britannus, *b)* arteriotomiam, quæ antiquioribus seculis tanto in pretio fuit, postmodum autem, vt sunt remediorum etiam vicissitudines, in desuetudinem, saltem inter Germanos, venit, adeo prædicat, & reliquis remediis omnibus anteponit, si ex arteria quæ supra os quoddam incedit, sanguis paulo largiori copia detrahatur. Quum vero omnes capitis arteriæ proxime ossi incumbant, temporalem ei negotio omnium maxime idoneam esse existimat, eiusque sectionem longe minori fieri periculo, quam reliquorum vasorum, maiori autem emolumento contendit. Certissimum enim & præstantissimum remedium pronuntiat, quod magnæ semper operi iis fuerit in morbis, qui largiorem sanguinis euacuationem postulant, vt apoplexia pulmonumque inflammatione, quibus sine vilo detrimento medeatur, quod cum rationibus, tum e-

H 2

xem-

---

f) *Aduersar. Anatom. VI. pag. 108.* *g)* *Med. Hist. Princ. Lib. I. Hist. 33.* *b)* In libello quem patrio sermone conscripsum edidit: *Neu Methode of curing the Apoplexy.*

xemplis curatorum comprobat. *i)* Atque cum rationibus non a deo destituta videatur hæc sententia, optandum utique esset, ut idem experimentum nostris etiam in terris a prudentioribus Medicis repeteretur. At vero inter nostrates sæpius plebis opinioni & consuetudini inde a multis receptæ seculis esse obtemperandum, nihilque, quod mulierculis nouum & inusitatum videtur, a circumspæcto viro sine existimationis læsione suscipi posse, merito dolemus. Quæ a suppressis hæmorrhoidibus oritur Apoplexia, in ea hirudinum usum aliqui insigniter extollunt, quibus non sine optimo successu usus esse nonnullos CALDERA ab HEREDIA *k)* & VALESCVS *l)* commemorant. *m)* In iis qui ab externis capitis iniuriis in apoplexiam incidunt, quamuis aliquantum sanguinis iam profusum fuerit, multum tamen & ipsa venæ sectio adiumenti affert, quam nec in phlegmatica prorsus omittendam, sed mature atque circumspæcte esse instituendam, cum pluribus atque grauissimis viris arbitror. Verum hæc ipsa, quam serosam vocamus, aliud etiam remedium exposcit, cuius beneficio pressio materiæ pituitosæ a capite auertatur, & lentor in cerebro totoque corpore attenuetur, & in alia loca deriuetur. Quare si reliqua consentiunt, eo animo vomitus mature excitetur, eoque magis, si ventriculum multis

i) Conf. & LOEW. ab ERLSFELD *Med. Pract. Cap. de Apoplexia*, ubi arteriotomiam non sine felici exitu interdum a se fuisse celebratam fatetur.

k) *Tribun. Med. p. 239.* *l)* *Philon. Lib. I. c. 9.*

m) Singulari quodam euacuandi sanguinis artificio usus esse apud WEFFERVM commemoratur miles quidam, qui cum imminentem Apoplexiam non sine causa metueret, a venæsectione autem, quam ipsi complures Medici commendauerant, ex terrore in utero matris impresso, abhorreret, vitæ tamen amans esset, eottabis bubulis, s. flagellis hamatis, quibus taxilli, vncinuli & aculei ferrei innectuntur, dorsum egregie laceffuit. Quo exercitio, motu, excandescencia, sanguis non solum ex dorso prorupit, sed etiam nares reseratæ eundem largius profuderunt, idque optato cum leuamine, ut exclamandi causam habuerit:

Scorpius atque fabæ nostra fuere salus.

multis cruditatibus cibisque nondum digestis repletum esse constat. Quamuis enim a nonnullis vsus emeticorum plane damnatum esse in hoc morbo non ignorem, quorum bene multos Cl. HOFFMANNVS Pater enumerat *n)* tamen si auctoritatibus esset decertandum, facile foret, plures huc accersere, qui eorum virtutes ipso rerum vsu & experientia satis cognouerunt. Quippe per vomitum tanquam vehementissimæ commotionis impetum, viscera alia, ipsumque caput commouentur, & concutuntur, quo euenit, vt materia viscida cum tubulis obstructis expelli nunc & sui quodammodo iuris fieri queat. Esse enim tum neruorum ministerio, tum per interiorem ventriculi tunicam a cerebri meninge productam, inter vtraque hæc viscera arctiorem nexum atque consensum, ex Anatome omnibus patet. Quare dum ventriculus conuellitur, ipsæ etiam meninges, & cerebrum contremiscunt quasi, & agitantur, suoque impulsu sanguinis per angustissimos canales progressum adiuuant. Ex magno autem emeticorum numero CHRISTIANVS LANGIVS sal vitrioli, siue Giliam Paracelsi tanquam singulare & propemodum diuinum remedium prædicat *o)* in iusculo vel aqua stillatitia dissolutum & exhibitum. Quod, cum ab alijs etiam laudari videam, commode in vsus vocatur; Quamuis Tartari emetici non minores esse virtutes, si sex eius grana aquæ stillatitiæ admixta infunduntur, facile vt credam adducar. Infusum Croci Metallorum cum vino factum præter RIVERIVM *p)* BAGLIVVS admodum idoneum esse mitigando morbo, & vtramque in pituitosis facere paginam asserit, quo singulis mensibus hausto nonnullos plane ab apoplexia liberatos vidit *q)* Interest autem hoc loco moneamus, dosin, quam vocant, emeticorum aliquantum esse augendam, eaque,

H 3

perin-

---

n) de Method. medend. pag. 103. *o)* in Miscell. suis curiosis pag. 9. vbi summa eius elogia extant, quæ repetit WEDELIVS in *Annoen. Mat. Med. Lib. II. Sect. I. c. 9. p. 295.* qui & ipse vitriolata emetica non sine successu præcipinari docet. *p. 300.* Prædicant etiam Sal Vitrioli ANGELVS SALA in *internario Emeticorum c. 4. p. 499,* & VRATISLAV. *Hist. Morb. Vratisl. Ann. 1702. pag. 34.* *p)* *Prax. Med. Lib. I. c. 2.* *q)* *Opp. p. III.*

perinde vt reliqua medicamenta omnia liquidiori forma esse propinanda, ac ne fluida & acris materia asperam arteriam pulmonesque ingrediatur, & varias turbas excitet, requiritur, vt aliqua adhuc deglutiendi facultas supersit, atque os etiam commode aperiri queat. Vtut vero in serosa apoplexia aliquem emeticis locum concesserim, in sanguinea tamen ea potius omitienda esse cum aliis existimo, cum ex eorum vsu sanguis maiori copia atque impetu ad caput propellatur. Quod si tamen & in hac Venæsectio, & alia remedia sed in cassum adhibita fuerunt, nihil esse causæ puto, quo minus ad excitandum ægrotantem vomitorio sine timiditate vtamur. Qui vero ab illo in phlegmatica etiam apoplexia adeo abhorrent, in iis, quæ aluum fortius subducunt spem suam collocant. Quæ etsi nulla ratione reiicio, clysmata tamen acriora & stimulandi vi prædita, rectius præferri arbitror. Maxime autem placent, quæ ex fol. Sennæ Tabac. Colocynthide, Rad. Pyrethr. lr. nostr. sale communi sale gemmæ, sale ammoniaco electuar. hieræ picr. Extr. Hellebor. nigr. Extr. trochisc. alhand. felle tauri inspissato. Tart. emet. syrup. emet. Angeli Salæ croco Metallorum, huiusque infuso cum vino parari solent, quibus commode ea adduntur, quæ stomachum atque caput roborant, flatusque discutiunt, rad. ari, Imperat. Sigilli Salom. Helen. Galang. Hb. menth. meliss. pulegii origani rorismar. salv. rutæ maioran. saturej. thymi centaur. min. fumar. card. bened. fl. lauendul. spicæ, lilior conuall. semen anisi foeniculi, carui, anethi baccæ laur. iuniper. mel anthosat spiritus vini camphor. ex quibus ea tamen, quæ fortius intestina irritant, maiori semper copia admisceantur, oportet. Video commendari a nonnullis præcipue clysmata, quæ ex vrina sani hominis cocta sunt, nihilque oleorum admixtum habent, quibus virtutes istorum admodum retundi illi putant. Omnis vero clyster, ne facile iterum effluat, minori quantitate iniiciatur, atque iterum iterumque repetatur. Ad immittendum eum satius est syringa vti, quam vesica, quum illius ope longe altius intestinis recipi queat. Suppositoria, ea enim præteriri non debent, locum habent præcipue, si cly-

si clysmata diutius iusto retineantur, aut retineri plane non possint. Alterum in hoc morbo medici officium esse supra monui, ut de ægrotante ex fomno profundiori excitando cogitet. Atque hanc etiam laudem clysteres sustinent, si in vtraque apoplexia confestim in subsidium vocentur, cum in sanguinea id simul præstare videantur, ut sanguis extra vasa delapsus in eadem iterum, quantum fieri potest, reorbeatur. At vero & aliis irritamentis uti solent, qui attonitos excitare conantur, quæ tamen ut plurimum sine fructu esse merito deploramus. Quid enim expectes a concussione corporis, quæ plethoricis plus detrimenti quam salutis affert? Quis ab acclamatione & crinium vellicatione facile excitabitur? Singulare enim fuit, quod HEERIVS refert, quendam, cum ex ebrietate stupidus sine mente sine sensu per tres fere dies iacuerat, tracta & agitata venerabili barba ad se rediisse. Et quænam quæso spes salutis erit in spiritibus neruinis, serpilli matricariæ, spiritu vini camphor, Aq. Reg. Hung. spirit. theriacali, oleo succini, eiusque balsamo, & aliis balsamis, linimentis, oleis aquis, & quocumque nomine appellentur, quæ temporibus, vertici fronti, & nuchæ illini & affricari a mulierculis solent? Maiori fructu, inprimis in serosa apoplexia errhina naribus obii-ciuntur, quibus sternutatio, & aliquando ipse ægrotans excitatur. Quum vero per vehementiorem concussionem affluxum humorum ad caput augeant, non nisi euacuationibus factis securus esse eorum usus videtur. Ex solidis conueniunt, Euphorbium, Hellebor albus, Piper, vitriol. alb. ad gr. V. vel VI. in aqua maioran. & spiritu lilior. conuall. solut. pulv. castor, fl. lil. conuall. pulv. tabac. maioran. sem foeniculi. Aliis præferendum esse censet Illustris PRÆSES ^{r)} quod ex salis volat ammon. sicc. ʒj & olei destill. majoran. gt. X. paratur. Commode autem flatu per calamum scriptorium in nares iniiciuntur, atque ex nonnullorum mente maiori, quam fluida virtute valent. Ex fluidis maxime commendauerim spiritum salis ammoniaci cum calce viua paratum,

r) Diff. de sternutat. usu & abusu.

ratum, admixto oleo rutæ, cariophyll. vel essent. castorei, sal volatil. urinæ, cornu cerni, succini, anglicanum, aliosque spiritus volatiles & oleosos, quæ naribus vel instillantur, vel turundis affusa immittuntur. A nonnullis maximo habetur in pretio oleum succini, cui præstantissimas, & plane específicas inesse virtutes, si nares eo inungantur, putant. At vero longe efficacius salia hæc urinosa, atque oleum etiam succini excitant, si lingua fauces & palatum iis probe perfricentur. Quo consilio & alii Extr. salviæ cum camphora, vel extr. rutæ castor, angel. mel. anthos. theriac. oleum. lavend. spir. vini camphor. usurpant. Sunt etiam qui herbas resoluendi discutiendique virtute præditas salv. thym. organ. serpill. rad. sigill. Salom. Ir. Florent. bacc. lauri junip. fl. sambuci, ex aceto acriori coctas admixtis sale ammoniaco, & spiritu vini camphorato in cataplasmatibus formam redigunt, eodemque caput diligenter fouent, nec mediocrem sibi exinde opem pollicentur. Præterea vero cataplasmata quæ ruborem excitant, ex rad. pyrethr. raphan. nigr. sinapi pip. Indico & murar. plantis pedum applicare iuuat, aut si hæc minus placeant, congruum erit, maxime in apoplexia pituitosa, plantis pedum, suræ, femoribus, aliisque remotioribus membris vesicantia adinouere. Emplastra autem ampliora & acriora requiruntur, vt eo promptius operentur, atque ægrotantem excitent. Neque minus frictions partium, cum pannis asperis calidioribus, vel sale etiam & aceto squillitico aut spiritu ueruino factæ sæpius repetantur, quas non sine usu esse experientia docuit. Quanquam pannorum loco a quibusdam aspera quædam excutia commendata fuit. Neque pediluua, quæ humores ad inferiores partes simul reuocant, irrita fore existimarim. Partium vero ligaturæ, quas nonnulli prædicant, cum sanguinis circuitum turbent, atque ita efficiant, vt ille maiori copia atque impetu ad partes alias progrediatur, dolor autem alia etiam ratione excitari queat, non admittendæ videntur. Quin potius placet mihi vrticatio a Celeberrimo VATERO proposita s) propterea, quod vrticarum aculei po-

ros

s) Diss. de remedijs Apoplexiæ Selectioribus.

ros nostri corporis intimius subeunt, nervosque agitant vehementius, adeoque exquisitiorem doloris sensum efficiunt. Nec cucurbitulas siccas plane prætermittendas puto, siue cruribus, siue brachiis, siue scapulis, siue nuchæ ipsique capitis vertici affigantur, quas FRACASTORIVS apoplexia correptus indicasse fertur, sed non intellectus periit. *f)* Verum ubi hæc omnia plerumque non sufficiunt, aliquando ad ignem ferrumque Medici progrediuntur. Qui mitius agunt, caput abrasis capillis, instrumento illo lotricum atque sartorum calefacto quod nostrales ein Bügel-Eisen vocant, complanare solent *t)* vt hac ratione fibræ nerueæ duræ matris per futuras cranii traiectæ, blando ferramenti motu constringantur, & ad motum oscillatorium adactæ sensum reuocent, atque humorem ipsum, qui vasa cerebri atque meningum ægre permeat, aliquantum propellant. Ignitum ferrum, quod Græci cauterium dicunt, iam olim in hoc morbo prædicauit AETIVS, si coronali commissuræ inuratur, sentitque cum ipso CL. CRAVSIVS, qui idem posteriori capitis parti admotum, tanquam subitæ efficaciam auxili-um collaudat. *u)* Atque præter hos ipse etiam de re chirurgica optime meritus SEVERINVS memorat *x)* LVDOVICVM de LEONIBVS duos lethargicos iam fere exanimes hoc cauterio ad vitam reuocasse. Primus autem, quoad ego quidem compertum habeo, nouam & a nemine ante excogitatam iis vtendi rationem iniit DOMINICVS MASTICHELLI, Italus, quam peculiari commentatione explicuit & figura illustrauit, variisque eorum qui reliquis omnibus frustra tentatis huius remedii vsu ad se redierunt, exemplis, comprobatum reddidit. *y)* Habetque consentientem Illu-
I
strem

---

f) SENNERT. *Prax. Lib. 1. P. 11. c. 33. p. 665.* RIVER. *Prax. Med. Lib. 1. c. 2.* ZACVT. LVSIT. *de Med. Princ. Hist. Lib. 1. Hist. 31.* *t)* Vid. WEDEL. *Prax. Clin. Exempl. de morbis capitis & JVNCKERI Consp. Med. Theor. Pract. Tab. de Apopl.* Medicum quendam iuniorem qui ad discutiendos inueteratos capitis dolores, instrumentum hoc crebrius commendauerat, hanc ob causam D. Bügeleisen appellatum esse LENTILIVS refert in *Jatromnem p. 464.* *u)* *Diss. de Apopl. Vid. & RHAS. Tr. de Cauter.* *x)* *Lib. 11. Pyrotechn. P. 1.* *y)* Liber ipsius de *Apoplexia* patrio sermone editus prodiit *Romæ 1709. 4. appendix vero Patavii 1715.*

strem LANCISIVM, qui efficaciam instrumenti per Romana No-
socomia celebrati admodum extol'it. z) Nimirum ex mente eius
ad fuscitandos attonitos inuritur ferrum ignitum mediæ plantæ par-
ti, inter calcem, & partem eminentiorem, quam den Ballen vo-
cant, sitæ, idque fit non alia ex causa, quam quod eo loco fibræ
copiosiores neruolæ tendineæ, ac membranosæ coeant, summamque
sensus teneritudinem efficiant, vt hinc stimulus ille eo facilius, in
profundiori etiam somno percellere corpus, atque in ipsis etiam
cerebri membranis constrictionem quandam ad agendum propel-
lendumque sanguinem excitare queat. Quum præterea etiam do-
lor ille non mox sopiatur, sed aliquantisper perseueret, donec cru-
sta secedat paulatim, & separetur, patet hac ratione ob diuturnio-
rem doloris sensum, humores neruorumque fluidum continenter
agitari, ipsumque sanguinis impetum ad inferiores partes magis re-
uelli. Vbi omnia rite sunt peracta, escharaque superest, emolli-
tur primo per butyrum recens, vel oleum lini, vnguentum dial-
theæ, simileque, donec crusta secedat. Postea vlcus vnguento
digestiuo, aut melle rosato cum spiritu vini aliisque mundatur, at-
que demum vel iisdem, vel vnguento saturnino, vel carptis siccis
consolidatur. Quo tamen loco prætereundum non est, initio mali,
& satis mature adhibendum esse cauterium, ne si diutius eius vsus
differatur, re iam conclamata, quam ostenderat, spes decollet. V-
tinam vero ferrum atque ignem non adeo extimescerent Germani
nostrates, vt & ad eos sanandos remedio tam præstanti atque ge-
neroso vti liceret. Denique vt sanguis qui in cerebro coit, dissol-
uatur, & æquali iterum flumine per corpus procedat, & capitis va-
scula iterum aliquantum roborentur, neruinis & spirituosis, atque
iis, quæ spasmos leniunt, maxime opus erit. Quo nomine inpri-
mis intelligo spiritum Cerasorum nigrorum, lauendul. lil. conuall.
meliss. spir. sal ammon. simplicem & anisatum, lumbric. terrestr.
theriacal. camphor. corn. cerv. rectific. eboris, aliosque eius generis
plures, liquorem Corn. Cerv. succin. sal. volat. oleos. Essent. rorism.
Castor. Imperator. scord. Vincetox. Pimpin. alb. Cariophyll. He-
len.

z) *Lib. II. de mort. subit. . 5.*

len. Gent. succin. Elæosacch. anis. lauend. mac. citr. salv. Balsam Peruv. Bals. vit. Hoffm. quæ cum aqua maior. lauend. salv. Apopl. Epilept. & maxime omnium aqua lil. conuall. non admodum spirituosa, & sæpius a floribus destillata, cui mirifica spasmos sopiendi, & resoluendi virtus a nonnullis tribui solet, potionum vel alia liquida forma commode propinantur. Ex iis vero cum sint nonnulla, quæ sanguinem nimium agitant & commouent, ea in plethoricis locum non habent, vel parca saltem dosi, ea cum aliis quæ temperandi vim habent, permixta conueniunt. Sufficiunt eo tempore aqua genuina lil. conuall. ceras fl. til. meliss. serpilli salv. spirit. vitriol. & nitr. dulc. cum quibusdam Essentiis moderatioribus quas iam memoravi. Si quæ tamen spiriruosioria e. g. liq. corn. cerv. succin. spir. lumbrie terrestr. aut Corn. Cerv. aliaque adiciere animus esset, minima vt iam dixi dosi, id concedenda fore existimarem. Iisdem etiam poriunculis ex numero solidorum cinnabarina, itemque pulv. lumb. terrestrium conueniunt, quorum virtutem in superandis morbi attoniti reliquiis non esse contemnendam Viri docti pridem obseruarunt. In feruore atque ebullitione sanguinis, itemque si febricula coniungatur diaphoreticis fixis, temperantibus cinnabarinis, atque nitrosis nihil prius, nihilque antiquius habeatur. Si liquida iam intra cerebri cauitates effusa fuerint, subita mors plerumque consequitur. Si quid tamen ad eam auertendam tentare lubet, eo est respiciendum, vt sanguis larga Venæsectione purgationeque alui & clysmatibus in sua vasa vi vitæ resorbeat. Quamobrem vtramque hanc euacuationem necesse foret, ad maximam copiam, quam ægrotans toleret, instituere, & pro re nata, si iis minuantur symptomata, repetere, atque ipsam etiam acrimoniam emendare, quod posterius nulla re felicius, quam per saponacea chymica fieri Illustris BOERHAAVE contendit. aa) De externis læsionibus nihil est, quod hoc loco vltius dicam, cum eas prouide prudenterque Chirurgorum arte tractandas esse per se constet. Denique postquam excitati iterum ad se redierunt attoniti, quouis modo a somno, si ad eum procliues fuerint, arceantur. Et dici profecto non potest, quantum eo tempore ad auertendam somnolentiam valeant vesicatoria pedibus brachiisque applicata, vt diuina propemodum remedia appellari mereantur.

---

aa) Aphor. S. 1033. coll. S. 279. & 280.

XVII.

tuatio. Quoniam vero apoplexia tam facile reuertitur, & vbi accesserit, tam præsens vitæ periculum ilico affert, officium ægrotantis postulat, vt eam victus viuendique rationem ineat, qua longe propelli morbus, & corpus defendi & incolume conseruari queat. Quare & ego operæ pretium facturus mihi videor, si, qua ratione id optime effici existimen, breuiter adhuc exponam. Nemo autem in semine sinapi vel coriandri, aut radice verbas-ci maris certo quodam die effossa *bb)* aut essentia castorei spem fiduciamque collocet, in quibus nihil esse quod tanto morbo medeatur, sed omnem hanc curationem pro causarum corporumque diuersitate rectius institui, intelligentiores pridem cognouerunt. Quamobrem ii, qui sanguine abundant, largioribus in pede venæ sectionibus, vel singulis æquinoctiis vel si rei necessitas id postularet, ter vel quater singulis annis vtantur, easdemque senes etiam sexaginta licet vel septuaginta annorum, si ex lautiori victu & vita otiosa, multum succi sanguinisque conficiunt, identidem repetant, neglecta quæ inter multos, etiam ex prudentioribus, adhuc circumfertur, inepta atque anili, de sanguine tanquam thesauro iis temporibus non minuendo, fabula, quæ cum ab aliis tum maxime ab illustribus Halensium medicis HOFFMANNO *cc)* STAHLIO *dd)* ALBERTI *ee)* atque COSCHWIZIO *ff)* erudite profligata fuit. Et profecto quantum sanguinis seni eiusmodi plethorico detrahi queat, præter alios suo nos docet exemplo DOMINICVS VECCHIOTTUS, Vir septuagenario minor habitus obesioris & sanguine abundans carnum amans, & corpus laboribus parum exercens, qui cum per mensem circiter capitis grauitate & somnolentia maxime affectus proxime imminetentem metueret apoplexiam, ex improviso nocte quadam largiori narium hæmorrhagia correptus vndecim sanguinis libras profudit, nec ex ea quandam virium iacturam fecit, sed ab illo capitis veterno se valde levatum sensit, & cum quindecim interuallo dierum sanguinis iterum quatuor libras emitteret, plane conualuit *gg)* Qui
fluxio-

bb) *Ephem. N. C. Dec. III. Ann. 9. 10. Obs. 179.* *cc)* *Diss. de præstantissimo venesectionis ad vitam longam usu, & alibi.* *dd)* in variis dissertat. de venesectione scriptis, quæ nuperrime Germanice versæ prodierunt. *ee)* *Progr. de venesectione senum.* *ff)* *de Venesect. ultra 50. etat. annum continuanda.* *gg)* *de mort. sub. Lib. II. c. 5.*

fluxionem hæmorrhoidum salutarem antea experti, ex suppressione eius in apoplexiam inciderunt, iis non incongruum erit, hirudines circa anum, applicare. Præter has vero sanguinis missiones singulis circiter mensibus ventriculum & intestina imo totum corpus a sordibus suis & inquinamentis per aluum repurgare decet. Quorum tamen in remediorum usu eam requiri puto cautionem, ut omnia vitentur, quæ intestinorum tunicas magis violant, & inflammationem in iisdem producant, cum blandiora aluum satis sollicitent, elementerque expurgent. Et sanguineis quidem ac cholericis lenissima conveniunt, quæ ex sennæ foliis aut rhababaro pari solent. Quo loco etiam habeo Extr. Panchym. Croll. cum extractis amaris resoluendi vi præditis e. g. Extr. Pimp. alb. Gent. rubr. Vincetox. absinth. helen. centaur. min. card. bened. fumar. cochlear. coniunctum, quibus non inconcinne gummata abstergentia, ammoniacum galbanum lagapenum, & reliqua admiscentur. Nec plane etiam vinosa infusa, quæ ex herbis aperientibus & solventibus, itemque Rhabarb. fol. senn Helleb. nigr. salibusque abstergentibus constant, contemnenda hic videntur. In mucosis autem cum eadem hæc infusa, tum ea, quæ ex Jalappa, Helleboro nigro, Aloë fiunt, medicamenta locum inveniunt, vel si leniora sufficere putemus, manna & cremor tartari spei expectationique satis respondebunt. Nec video, quid vetet, quo minus in iis quibus multa in ventriculo cruditatum est sentina, si reliqua recte se habeant, vomitorio stomachus leuetur. Vesicatoria etiam pedibus subinde applicata, & fonticuli opem iis afferunt, qui ob phlegmaticam corporis temperiem, serbosa quondam apoplexia laborauerunt. Vtrique autem apoplexiæ pediluvia conveniunt, vesperi nonnunquam repetita & ex aqua tantummodo fluuiatili facta, cui interdum furfur triticeum, aut flores chamomillæ non incongrue adduntur. Internis usibus ad roborandum caput & spasmos auertendos tonica ut salvolat. oleos. sylv. liq. Corn. Cerv. succin. mixtur Ton. nerv. Stahlî interpositis temperantibus & antispasmodicis, itemque cephalica ut pulegium serpillum, rosmarinus, salvia, majorana fl. lavendul. semina quatuor carminativa, & varia ex his præparata inseruiunt. Quæ ex herbis modo memoratis fieri solent infusa, atque loco Theæ quotidie matutinis pomeridianisque horis sorbillantur, ventriculum roborant, & intestina eluunt, sanguisque motum æqualem & liberum conseruant, atque ipsi etiam cerebro nervisque opem afferunt, multisque adeo modis sanitatem adiuuant, & morbum repellunt. Maximam quoque laudem meretur balsamus vitæ Hoffmannianus,

nianus, parca dosi, vel solus, vel cum spiritu salis ammon. anisato ex vino, vel eiusmodi, quale iam commemoravi, infuso, vel prandii coenæque tempore ex iusculo assumtus. Atque idem, si externa quoque remedia adiungere placet, reliquis balsamis Apoplecticis, quorum farragine proh dolor! laboramus, palmam facile præripere videtur. Vnum vero superest, quod moneam, omnia hæc spirituosæ, volatilia & aromatica medicamenta, nisi caute circumspicteque vsurpentur, in plethoricis plus damni, quam emolumenti afferre. Neque vlla erit ab his omnibus incolumitas expectanda, nisi etiam, quæ ad victum & reliquam vitæ consuetudinem pertinent, leges, accuratius custodiantur. Quamobrem omnis vitetur cibus largior, imprimis vespertinus, itemque crassus viscidus, flatulentus, leguminosa, acetaria, cerevisiæ crassæ, acidæ, feculentæ, facile fermentescentes, itemque ea quæ multum nutrimenti suggerunt, vel ob pinguedinem & suarum cohæsiõnem partium infarctus generant, nec facile iterum e corpore proscribuntur. Quibus sanguis non adeo est copiosus, nec ad ebullitionem proclivis, iis parciolem vini vsum libenter concesserim, dummodo non eiusmodi quod sulphure efferò caput infestat, aut acidum, sed temperatius, quod per colatoria facile traicitur, vt mosellanum album Gallicum Canariense Hispanicum, Hungaricum seligatur. Nec vigiliæ, quæ corpus exhauriunt, atque caput & cerebrum eneruant, nec somnus nimius, vnde corpus languescit, & copiosior pituita generatur, conueniunt. Ipso autem somni tempore cauendum est, ne caput decliuiori situ iaceat. Omnia ea quæ calorem in corpore intensiorem excitant, & sanguinem insigniter commovent, sanguineis, frigidum autem & pluviosum aerem itemque subitam frigiditatis & caloris vicissitudinem, quibuslibet esse fugienda, ex superioribus liquet. Atque si aëris temperies ita sit comparata, vt facile apoplexia inde exsuscitari queat, omnino, qui eandem metuunt, videant, ne inebriante & spirituosæ potu abutantur, aut multis ventriculum alimentis onerent, sed partes inferiores totumque corpus ab aere defendant, neque sine necessitate in publicum prodeant, nec tamen in conclaui nimium calefacto, & fervente agant. Motus placidus rheda vel pedibus quotidie institutus magnæ multis opi fuit. Atque id sibi inprimis dictum putent seniores, qui sanguine affluunt, nec cum ad tolerandam vitam corpus antea multis laboribus exercuerunt, nunc cuticulam curaturi, agilem hanc vitam cum otio, atque lautiori victu commutent. Qui curis & mœrori indulgent, iis maxime peregrinationes, aëris salubrioris mutationem animum tranquillum, & ab omnibus sollicitudinibus

diaibus liberum, hominum societates concentusque muficos & quæ alia
 mentem depreffam & affictam erigunt, commendanda puto. Qui languore
 quodam & debilitate capitis fe affectos sentiunt, ii valetudini fuæ consulant,
 atque meditationibus nimis diutius atque ad feram noctem protractis nun-
 cium remittant, nec in minutoribus literis, inprimis candelæ ope legendis
 oculos fatigent, aut corpus in gyrum agitent. Ex medicamentorum nume-
 ro vaporosa, & capiti infensa, anodyna, narcotica, ex absinthio confecta,
 itemque fuauiori odore prædita, vt moschus & ambra sedulo vitentur. At-
 que vt paucis multa complectar, omnium eorum, quæ superius in causa-
 rum classen retuli habeatur ratio, vt eorum vel intermissione, vel declina-
 tione corpus a novo morbi insultu sartum tectumque conseruetur. Atque
 simili etiam ratione morbi cum quibus apoplexia frequenter coniungi solet
 vt hypochondriaca atque hysterica affectio, itemque salutarium hæmorrhæ-
 giarum suppressio, suis quilibet remediis persanentur, de quibus tamen
 hic data opera exponere non attinet & ab instituti mei
 ratione prorsus alienum videtur.

NOBILISSIMO & DOCTISSIMO
 DNO. CANDIDATO

S. D. P.

FRIDERICVS HOFFMANNVS.

Est, doctissime Dne. Candidate, virtutis natura atque
 indoles, vt alios quare facile in sui amorem alliciat at-
 que perducatur, id quod mihi contigisse fateor, quampri-
 mum ingenii Tui præstantia & virtutum cultura ex do-
 cta abs Te elaborata dissertatione, ex mutuo & docto in-
 ter nos habito colloquio, atque etiam ex examinibus, quæ
 summa cum laude atque approbatione ordinis nostri sustinuisti, innotuit.
 Non quidem in nostris scholis educatus es, noluisti tamen præcepto-
 rum, quibus usus es doctrinis, vnice adherere, multo minus in eo-
 rum verba iurare. Humilia enim ingenia nihil rectum vel verum
 putant,

putant, nisi quod a suis præceptoribus traditum acceperunt, ut de
 villo eorum dubitare religioni ducant, quum tamen prima sapientie
 & veritatis pars sit, tam diu de omnibus dubitare dogmatibus, do-
 nec tanta euidencia & demonstratione eniteant, ut nulla dubitatio
 amplius locum habere possit. Sed Tu more omnium ingeniorum, quæ
 perspicua sunt, quæ iudicio pollent & entia imaginationis a veris con-
 ceptibus distinguere norunt, libero & a præiudiciis vacuo atque at-
 tento animo, aliorum & nostra quoque scripta & placita perlegisti
 & quæ perspicua, demonstrata & ad explicationem rerum difficilium
 & ad praxin proficua & apta inuenisti, in usum Tibi cooptasti. De quo
 satis abundeque testatur Tua perdocta disputatio, in qua, raro exem-
 plo, nihil immutavi, nec verbum quoddam adieci. Præterea non
 possum non in aliorum exemplum indefessum laborem cum insigni
 Tua animi modestia & candore iunctum laudare. Quæ quum ita
 sint, non possum, quin de Te ac Tuis profectibus & patriæ & rei-
 publicæ medicæ & litterariæ multa fausta ominer atque promittam
 Ceterum ex animo de studiis ad maturitatem & optatum finem per-
 ductis gratulor; Benignissimum Numen porro Tuis laudatissimis in
 praxi medica conatibus annuat, & felicissimos successus lar-
 giatur. Vale. Dab. Prid. Id. Julii
 c1713ccxxviii.

A Scendis cathedram, summa cum laude recedis,
 Virtutemque TVAM, concomitatur honor
 Hinc viridem laurum, ceu præmia digna laboris
 Jam TIBI cum fructu, magnus Apollo dabit.
 Et sic extremum tetigisti culmen honoris
 Gratulor ex animo: commoda plura precor.

*Ita ex singulari affectu, Domino Doctorando, affini
 suo suauissimo, animo applaudit sincero*

JO. WILHELMI, D.
 Conf. Luccauiens.